

C6890 Technologie ochrany prostředí

4. Technologie čištění spalin

Ivan Holoubek

RECETOX, Masaryk University, Brno, CR

holoubek@recetox.muni.cz; <http://recetox.muni.cz>

Sylabus přednášky

Č	Název přednášky	Obsah přednášky	
3	Technologie čištění spalin II.	Technologie čištění spalin – odsiřování, denitrifikace, odlučování tuhých částic, úprava paliv. Moderní trendy.	IH 25.10.

Těžba uhlí v Československu

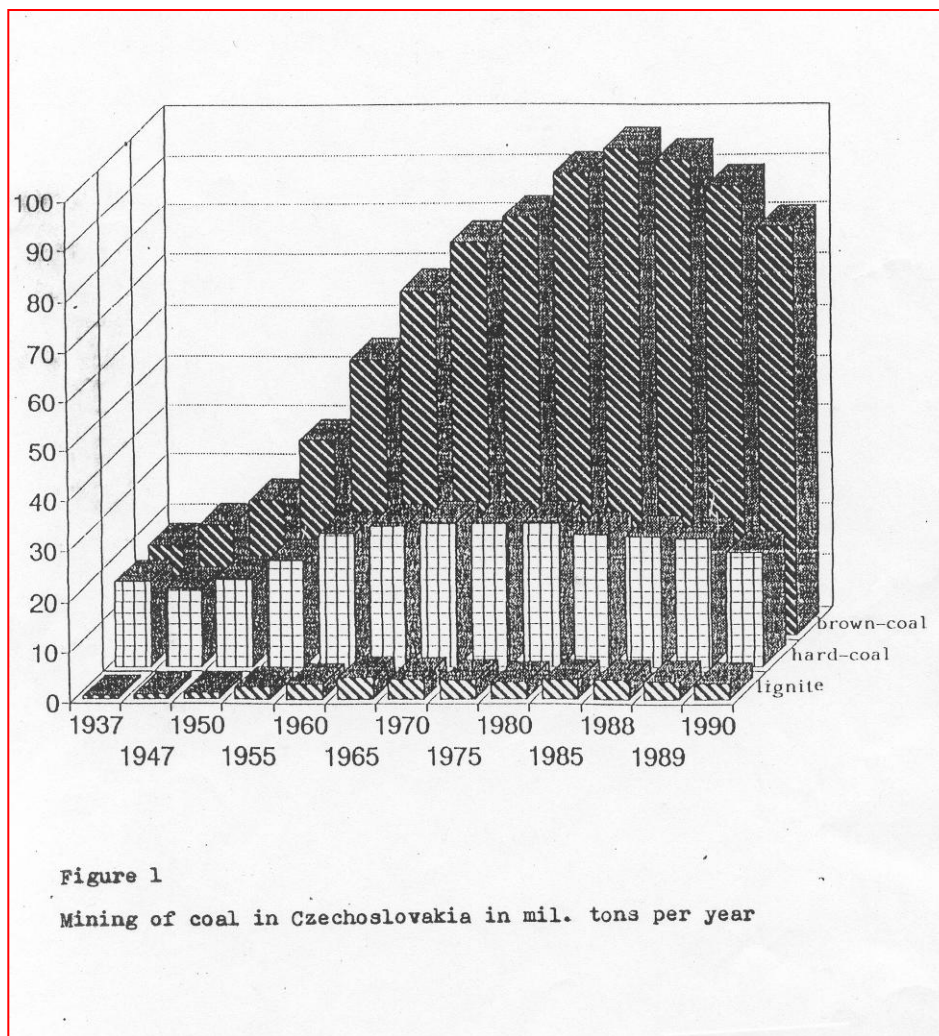

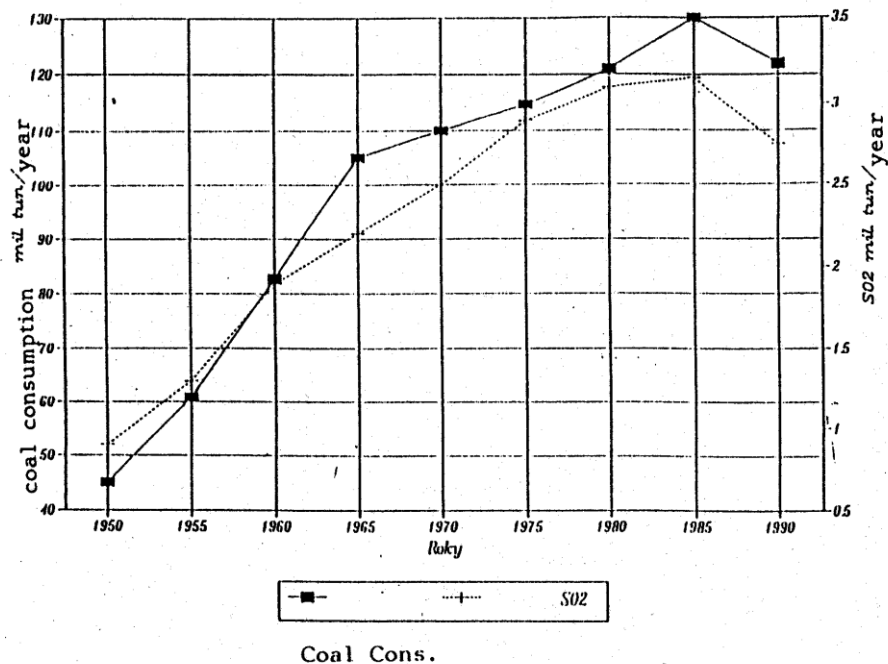
Figure 1

Mining of coal in Czechoslovakia in mil. tons per year

Emise SO₂ v Československu

Figure 2

GROWTH of SO₂ EMISSIONS in CSFR through 1950-1990

Procesy desulfurace a denitrifikace

Objemy zpracovávaných plynů:

- ↪ Spaliny z jednotky 200 MW – $V \sim 1 - 1,2 \text{ mil. m}^3 \cdot \text{h}^{-1}$ plynu, $T \sim 130 - 180 \text{ }^\circ\text{C}$
- ↪ Vysoká vlhkost
- ↪ Značný obsah tuhých příměsí
- ↪ Vysoká korozivost spalin ($\text{SO}_2, \text{SO}_3 \longrightarrow \text{H}_2\text{SO}_4$ (80%))

Procesy desulfurace a denitrifikace

Nízká koncentrace odstraňované složky:

Problémy s účinností:

↪ SO_2 – 0,1' % obj.

↪ NO_x - 100' – 1 000' ppm

↪ (s) - 10' – 100' g.m^{-3} (před odlučovačem – 10' - 100' mg.m^{-3})

Procesy desulfurace a denitrifikace

Základní charakteristika:

- ↪ extrémní rozměry, V
- ↪ vysoké nároky na korozní odolnost všech komponent
- ↪ vysoké pořizovací i provozní náklady
- ↪ technologie ekonomicky ztrátová (zvýšení ceny energie)

Proce

ikace

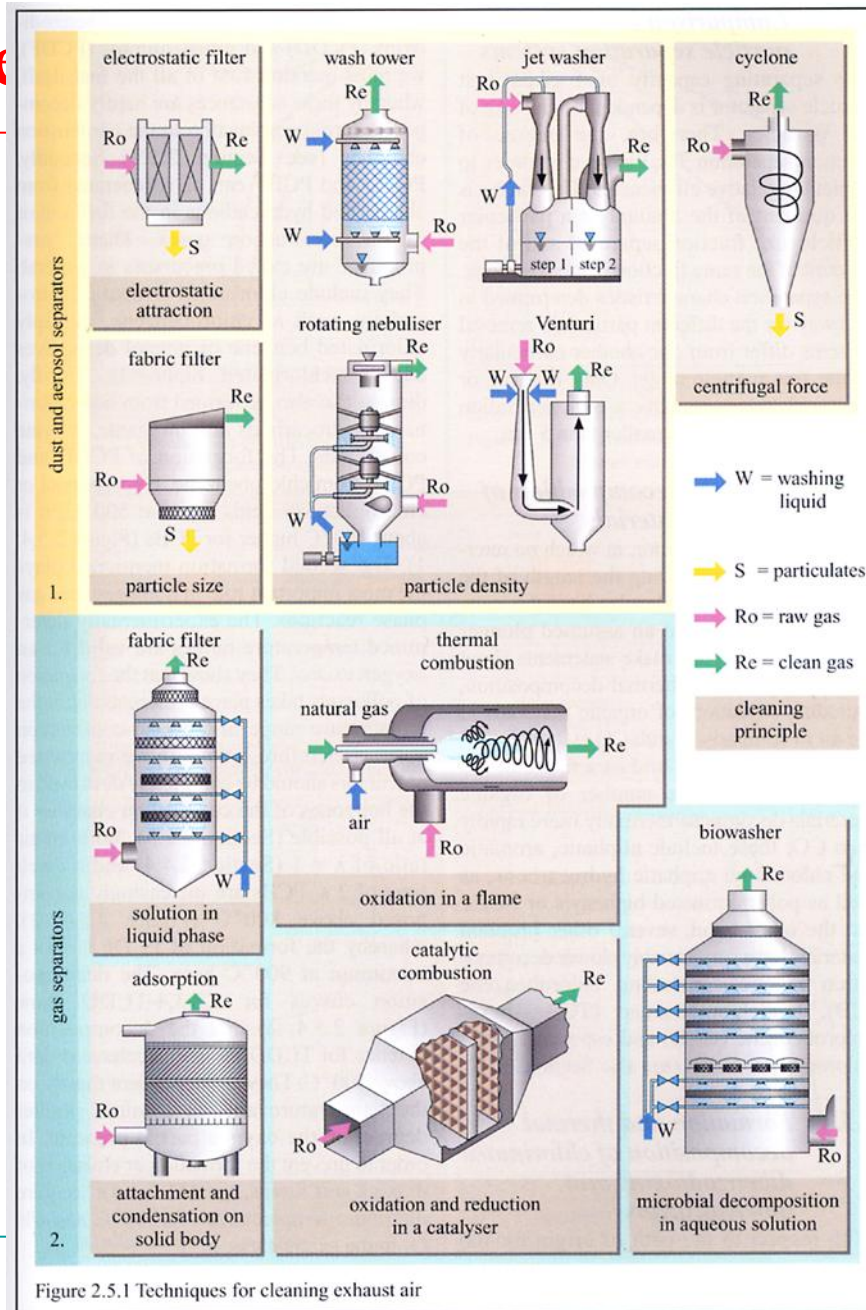

Figure 2.5.1 Techniques for cleaning exhaust air

nment

Procesy desulfurace

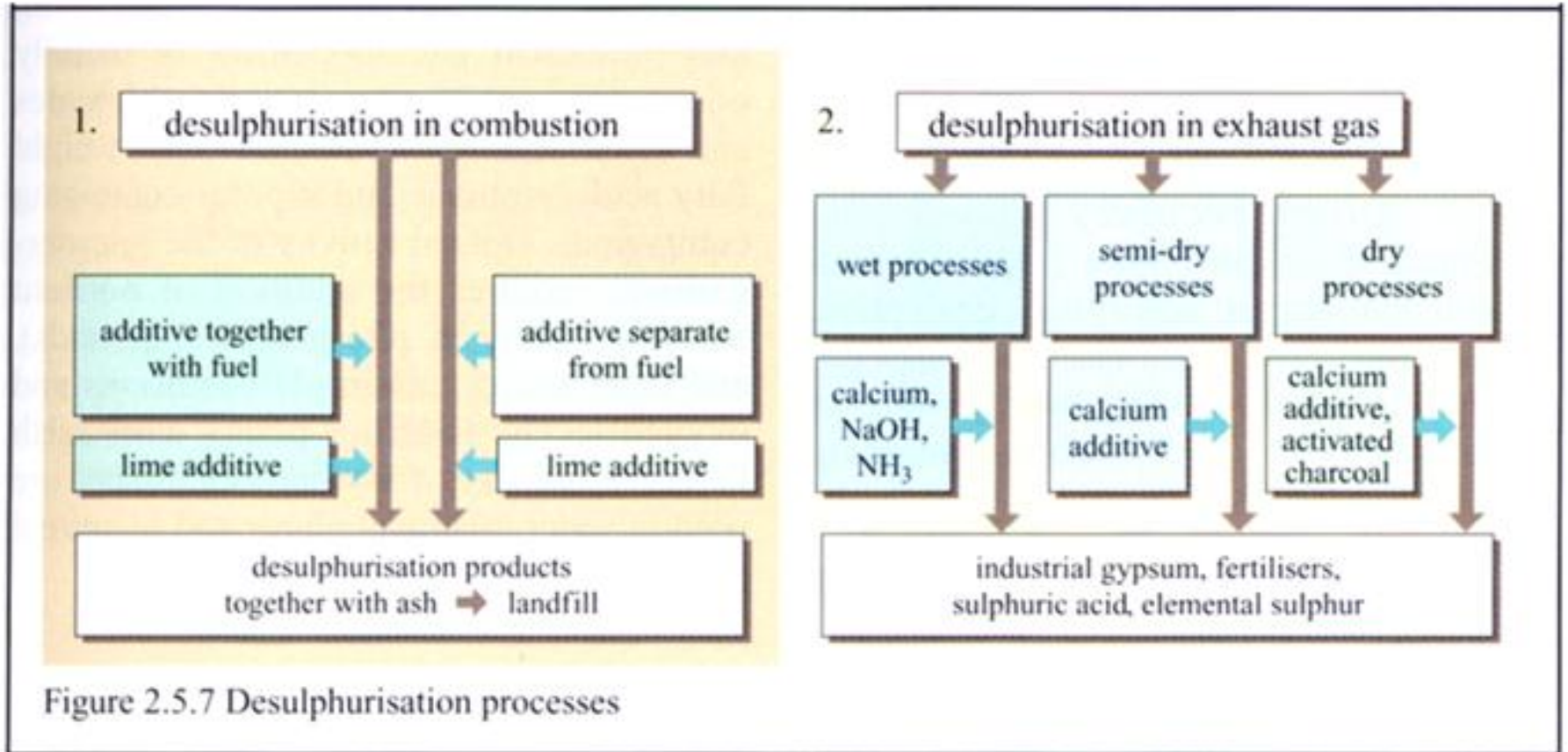

Figure 2.5.7 Desulphurisation processes

Metody odsiřování spalin

Administrativní

Technická

- (1) snižování obsahu S v palivech
- (2) zplyňování paliv s následným zachycením sulfanu
- (3) desulfurace spalin

(2), (3) - technicky reálné

(3) - aplikována v širokém měřítku

Snižování obsahu S v palivu

Logický postup – obtížný – zatím prakticky nerealizovatelný

Dosud: u (g), (l) paliv – technologicky dokonale zpracováno – vysoká cena

(s):

- ↪ biologické
- ↪ mechanické
- ↪ chemické

Biologické loužení

Zkrápění uhlí s loužící vodou – působení bakterií – oxidace pyritické S $\longrightarrow$ H₂SO₄, rozpouštění SO₄²⁻

Při dostatečné době – až 50% praktické, dosud nepřekonatelné nevýhody:

- ↪ nutnost použití důlních vod s příslušnými mikroorganismy
- ↪ dlouhá doba
- ↪ možnost práce pouze při T > 0° C
- ↪ produkce velkého množství agresivních OV

Základní výzkum

Mechanické postupy

Odstranění SO_4^{2-} , S^{2-}

Organická S (dle paliv – 30-70% veškeré S; podíl neorganické S narůstá většinou s celkovým obsahem S)

SO_4^{2-} - 0,01' %

S^{2-} - jemně rozptýlené mikrokrystaly – relativně velké částice - forma limituje účinnost mechanického postupu

Mechanické postupy

Principy:

veliký rozdíl v hustotě uhelné hmoty a pyritu:

- ↪ flotace
- ↪ magnetické vlastnosti pyritu

magnetická, odstředivá nebo fluidní separace

Účinnost odsíření závisí na:

- ↪ poměru pyritické a organické S
- ↪ jemnosti mletí suroviny
- ↪ velikosti pyritových zrn

Nízká účinnost - předúprava

Chemické postupy

Převedení uhelné hmoty do plynné nebo kapalně fáze

Odsíření v (g) – paroplynový cyklus

(1) – nízkoteplotná karbonizace

Organická S, S²⁻ - redukční atmosféra karbonizačního plynu

zbytek S – polokoks

nízkoteplotný dehet

odsíření hydrogenací

Hydrogenační extrakce mletého uhlí olejem za vysokého p

Schůdné, nízká účinnost, ekonomicky nevýhodné

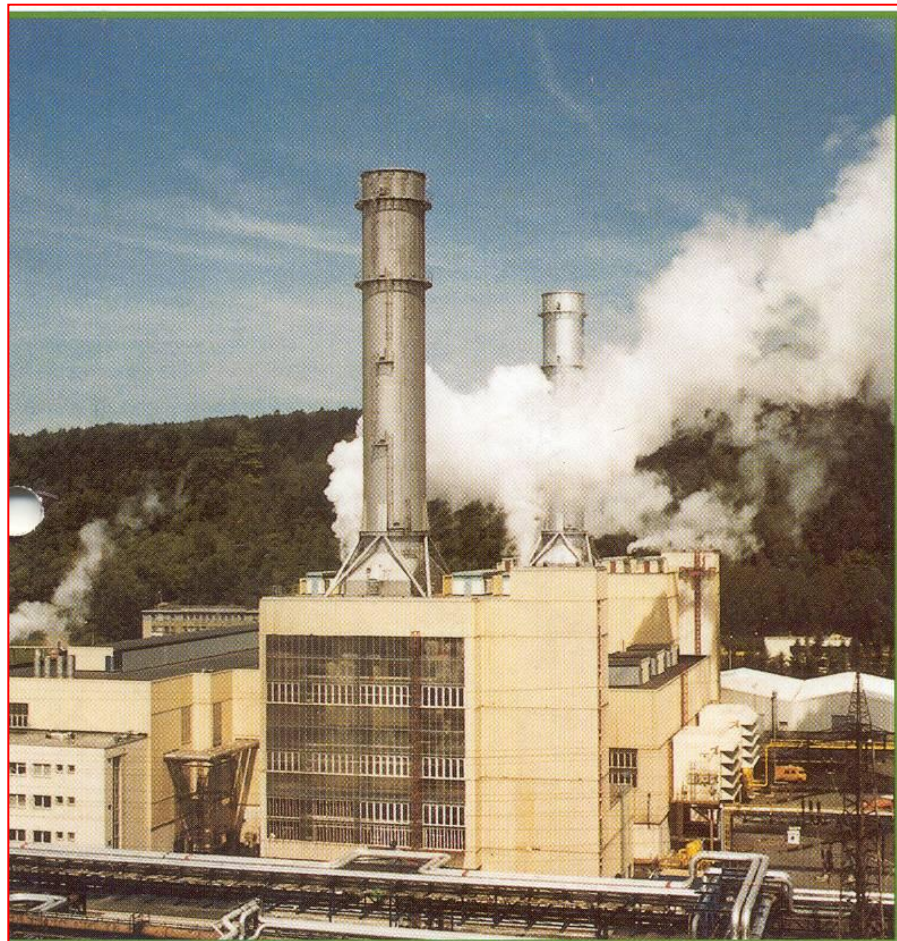

Paroplynový cyklus

Získání E plynu k výrobě elektrické E kombinací plynové a parní turbíny

Kotel I. bloku PPC Vřesová

Paroplynový cyklus

Zplynění uhlí – tlakově kyslíkem a párou

Odstranění S z takto získaného plynu není technickým problémem

Převodění C z uhelné hmoty O_2 (vzduchem) a vodní parou

Tlak – 3 MPa, různé generátory, klasický – Lurgi – zplynění v sesuvném loži

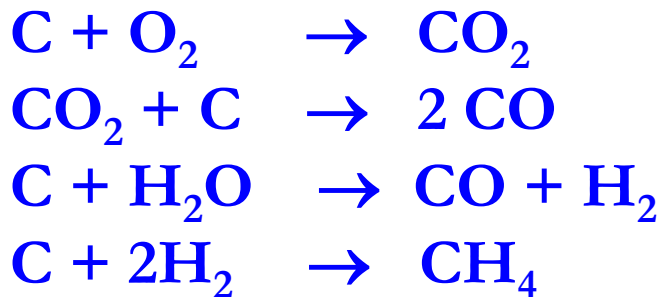
Paroplynový cyklus

Uhlí - vrchem tlakovou vpustí - vlastní vahou klesá

Kontakt ze zdola přiváděným zplyňovacím médiem (O_2 , ev. vzduchem + H_2O (g) - spodní část – spálení dosud nezreagovaného $C \rightarrow CO_2$

↓
velký vývin tepla ($T \sim 1\ 100\ ^\circ C$)
↓

Pokrytí energetické potřeby zplyňovaných RHs ve vyšší vrstvě ($800 - 1\ 100\ ^\circ C$)

Paroplynový cyklus

- absorpce v chladném methanolu
- adsorpce AU

E plynů se získává ve třech stupních:

- ↪ snížení tlaku vyrobeného (g) v expanzní turbině
- ↪ spálení plynu a využití horkých spalin nejprve v plynové turbině
- ↪ k výrobě páry, kterou je poháněna parní turbina

Paroplynový cyklus

Maximální využití tepelné E

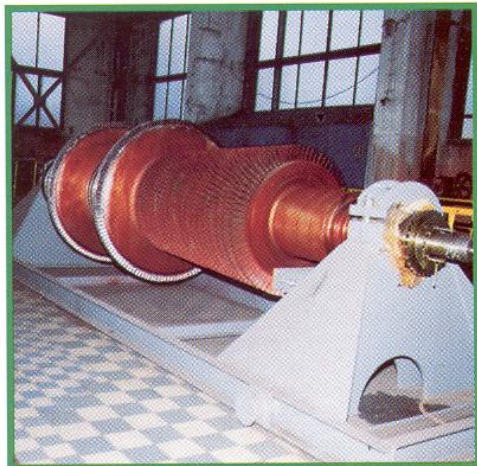
Předehřev zplyňovacího a spalovacího vzduchu, využití páry za parní turbinou pro zplynění

Výhoda: mírně zvýšená účinnost výroby elektrické energie ve srovnání s klasickými tepelnými elektrárnami (hnědé uhlí ze SHD ~ 36%) → *nezávadnost pro ŽP.*

Zvýšení účinnosti:

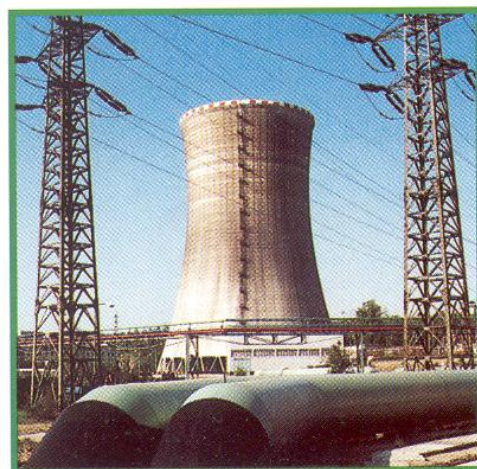
Kombinace paroplynového cyklu a tlakového fluidního zplyňování (Vřesová, Ústí)

Technologii energetického bloku paroplynového cyklu Vřesová tvoří:

Vysokotlaký rotor parní turbíny před montáží

- Plynová turbína s typovým označením 9171 E, dodaná firmou GEC-ALSTHOM.
- Spalinový kotel, dodávaný firmou ABB-První Brněnská strojírna s.r.o.
- Parní turbína PP 60-71 dodaná rovněž ABB-PBS
- Zařízení pro vyvedení elektrického výkonu
- Řídící systém a další zařízení, umožňující provoz bloku.

Chladicí věž paroplynové elektrárny

Paroplynový cyklus

Montáž plynové turbíny č. 1 na základy

Odsiřování spalin

V současnosti jediná metoda širšího využití pro snižování
S emisí

- ↪ metody regenerativní – aktivní látka cirkuluje mezi absorpcí a regenerací
- ↪ metody neregenerativní – aktivní látka po reakci s SO₂ opouští proces jako produkt odsíření
- ↪ mokr  – spaliny p ch z  do kontaktu s vodn m O nebo suspenzí aktivn  látky
- ↪ such  – během procesu neklesá T pod rosný bod vody (i metody katalytick )

Odsiřování spalin

Výhody:

Regenerativní:

- ↪ malá spotřeba aktivní látky – pouze krytí ztrát (způsobené nežádoucími vedlejšími reakcemi)
- ↪ velmi výhodný produkt odsíření – čistý SO₂ – surovina chemický průmysl

Neregenerativní:

- ↪ jednodušší zařízení

Nevýhody:

Regenerativní: - složitější zařízení

Neregenerativní:

- ↪ problémy s uplatněním produktu odsíření
- ↪ velká spotřeba aktivní látky

Odsiřování spalin

Výhody:

Suché:

- ↪ vysoká teplota spalin (není nutné je předehřívát za účelem rozptýlu do atmosféry)
- ↪ malá investiční náročnost (řádově menší proti mokrým)

Mokrý:

- ↪ jednoznačně převažují

Nevýhody:

Suché:

- ↪ malá účinnost
- ↪ problémy s produktem odsíření

Mokrý:

- ↪ vyšší investiční náklady
- ↪ nízká T odsířených spalin - nutnost přehřívání

Suchá aditivní vápencová metoda

Dávkování jemně mletého vápence, event. dolomitu do spalovacího prostoru → vazba SO_x na Ca^{2+} .

CaCO_3 odchází se spalinami do elektrofiltrů, kde se spolu s popílkem odloučí a deponuje.

Fluidní spalování s přidavkem vápence

Modifikace suché metody - kombinace fluidního spalování tuhých paliv a přidavku aditiv do spalovacího prostoru

Výhoda: delší doba zdržení paliva i aditiva v horké zóně

- **lepší zreagování aditiva** (při optimálním mletí a přebytku 1,5 až 85 %)
- **nižší T hoření** (800 – 850 °C) + dlouhá doba zdržení uhelných částic v kotli
- **možnost spalování uhlí již od výhřevnosti 6 MJ.kg⁻¹** (tedy i uhlí s vysokým obsahem popela > 70% - nelze jinak)

Fluidní spalování s přidavkem vápence

3 typy fluidního spalování:

- ↪ ve stacionární vrstvě
- ↪ v expandované vrstvě
- ↪ tlakově fluidní spalování

Stacionární vrstva – jednostupňový proces – přívod veškerého spalovacího vzduchu pod fluidní vrstvu (palivo aditivum)

Expandovaná vrstva – vyšší rychlost fluidizačního media – tím ředění fluidní vrstvy, která zaujímá podstatně větší prostor

Tím se zvyšuje doba setrvání částic v topeništi.

Spalovací vzduch se přivádí vícestupňově → vyšší účinnost spalování, odsíření, snížení emise NO_x .

Fluidní spalování s přidavkem vápence

Tlakové fluidní spalování:

Zatím nejdokonalejší varianta

Zvýšený tlak - lepší přestup tepla, vyšší a účinnost spalování a
odsíření , snížení emise NO_x

Výhodné v paroplynovém cyklu (zvýšení energetické účinnosti na
38 – 42 %)

Účinnost závisí na účinnosti plynové turbíny a tím i na T spalin.

Fluidní spalování s přidavkem vápence

Je nutné spaliny z fluidního kotle (850 °C) přehřívát (spalováním zemního plynu) na 100 °C (i výše).

Výhody fluidní metody:

- ↪ jednoduchost
- ↪ bez přehřívání

Nevýhody:

- ↪ nevyužitelný produkt odsíření - směs sádrové, siřičitany, CaCO_3 , popílků

Fluidní spalování s přidavkem vápence

3 základní rovnice:

Účinnost vazby SO_x na Ca^{2+} je velmi nízká.

- ↪ ~ T, jemnosti mletí CaCO_3 (optimum < 60 mm), době zdržení, přebytku aditiva
- ↪ (4x proti stechiometrii ~ 60 % odsíření, při obvyklém 1,5 – 2 – násobku – 30 %, výjimečně 50 %)
- ↪ Jednoduchost postupu, nutná je však rekonstrukce odlučovače – aditivum zvyšuje jeho zátěž + změna kvality odlučovaných částic – větší lepidivost.

Překonaná ⇒ využití pouze jako intervenční metoda – *dočasné provozování v době kritických meteorologických stavů* – rychlé najetí, výhodnější ekonomicky.

Rozprašovací absorpce

Přechod do suché aditivní k mokré

Nástřik vápenného mléka do horkých spalin

Absorpce SO_2 , částečná oxidace na CaSO_4 , současně odchází k odpaření vody.

V následném elektrofiltru se zachycuje směs $\text{CaSO}_4 + \text{CaSO}_3 +$ popílku současně s nezreagovaným CaO .

Pro zlepšení stupně zreagování CaO se část zachyceného úletu recykluje.

80 % odsíření (při 1,8 násobku stechiometrického poměru) při T ochlazených spalin o 5-10 °C vyšší než jejich rosný bod.

Rozprašovací absorpce

Nevýhoda rozprašovací absorpce:

- ↪ Nevyřešené využití produktů odsíření
- ↪ Účinnost 80% do budoucna nízká

Perspektiva – malé a střední energetické jednotky

2 varianty (dle umístění odlučovače):

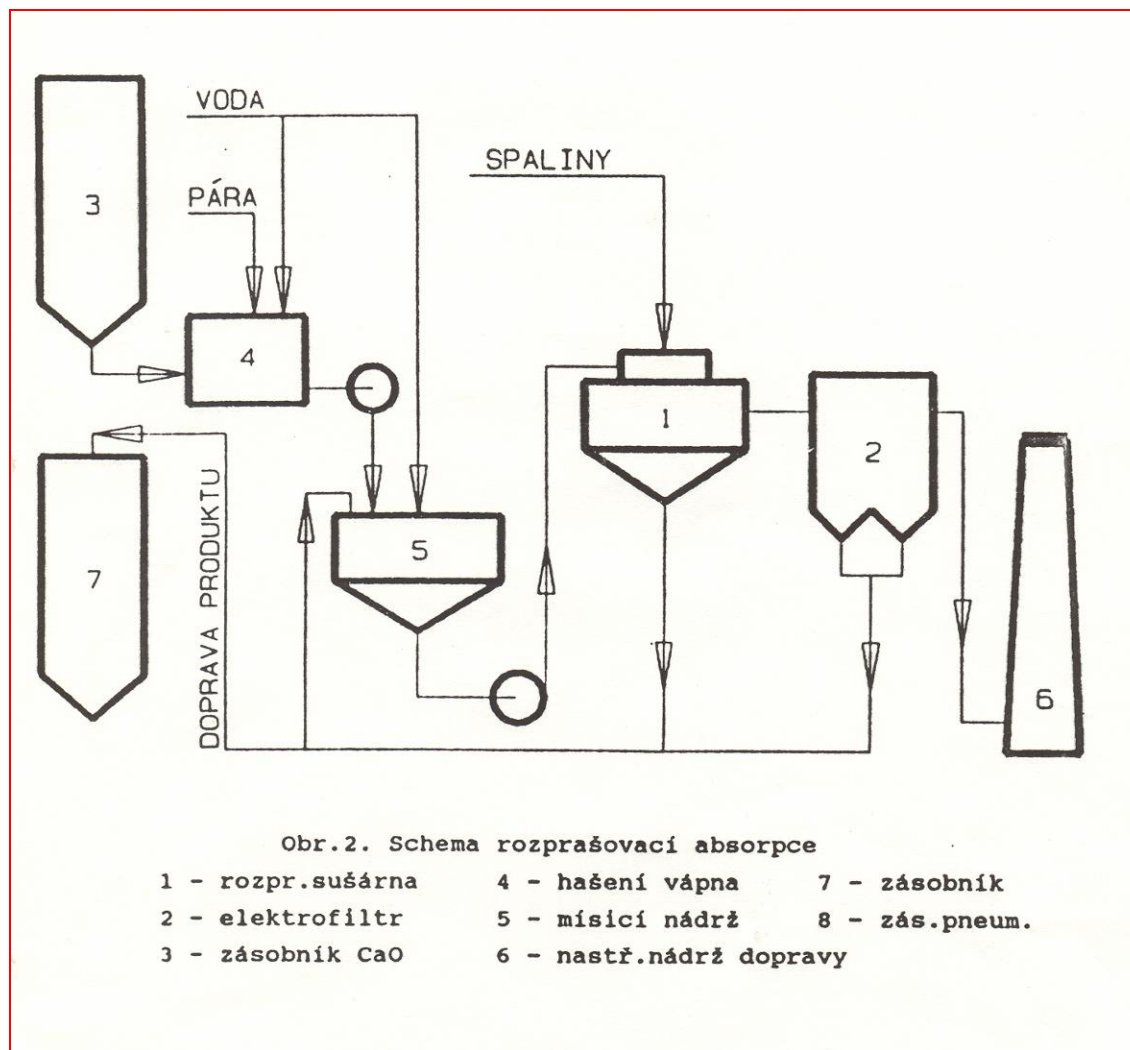
- ↪ před vlastní rozprašovací sušárnu zařazen tkaninový odlučovač – čistší odloučení
- ↪ za ní – výrazné zlepšení odlučovací schopnosti následkem přidané vlhkosti

Rozprašovací absorpce

Nová varianta - firma Tampella: neaplikuje se vápno, ale mletý vápenec, který se zavádí do topeniště - dochází ke kalcinaci na CaO - částečná vazba SO_x již v této fázi - následuje aktivační reaktor - nástřik vody do spalin dále - jako v rozprašovací sušárně

Rozprašovací absorpce

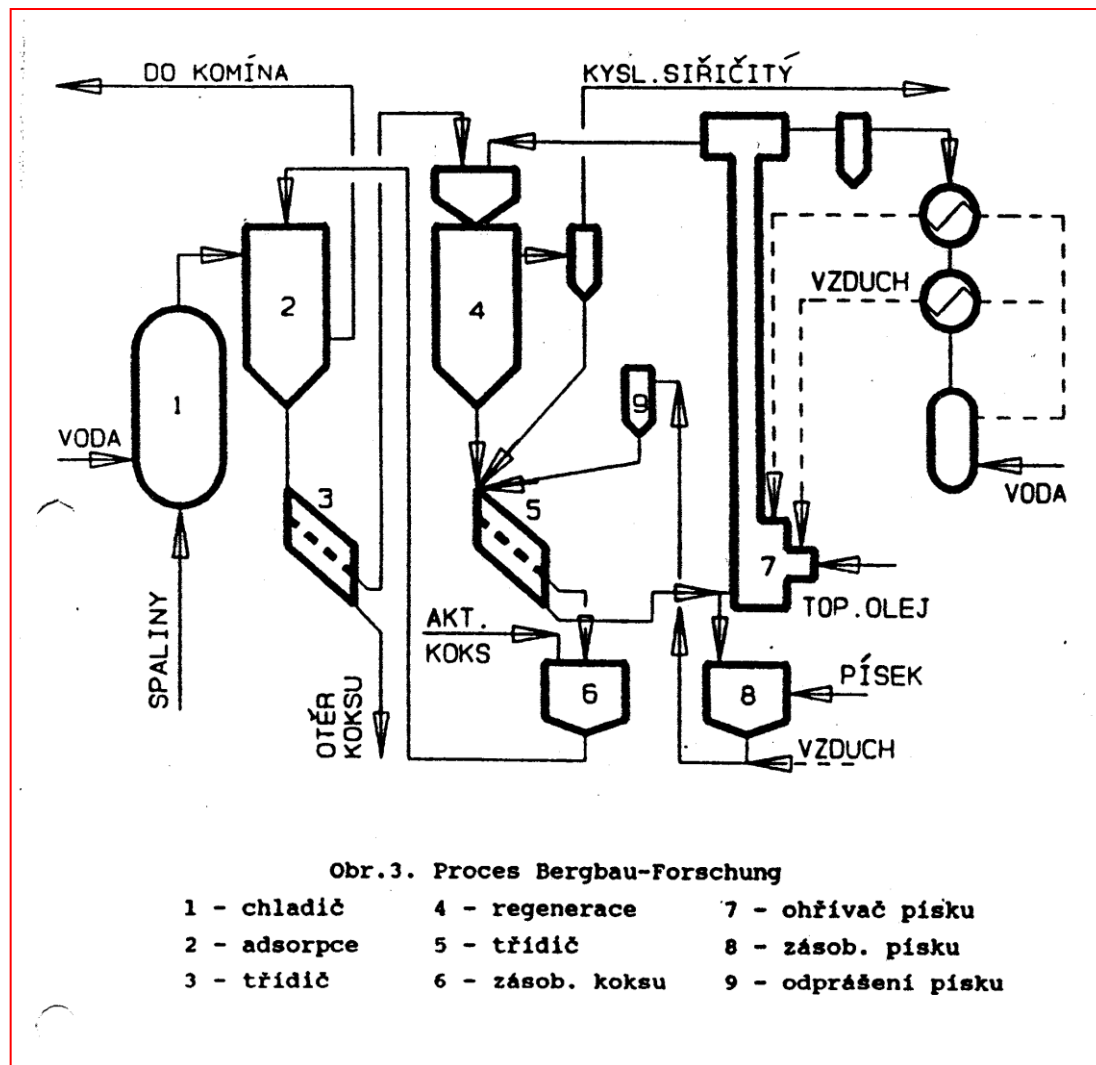
Proces Bergbau - Forschung

Sorpce SO_2 na aktivním koku + oxidace O_2 ze spalin na H_2SO_4

Ohřev spalin vlastní reakcí
Regenerace koku horkým pískem (650°) –
redukce H_2SO_4 na SO_2
uhlíkem aktivovaného koku (částečné
spotřebování)

Komplikovaná metoda,
náročná na energii i na
spotřebu koku, koroze
(absorpce pod teplotou
rosného bodu H_2SO_4)

Neperspektivní.

Obr.3. Proces Bergbau-Forschung

1 - chladič	4 - regenerace	7 - ohřivač písku
2 - adsorpce	5 - třidič	8 - zásob. písku
3 - třidič	6 - zásob. koku	9 - odprašení písku

Mokr  metody

Mnoho metod, jen málo do realizace

Vápno – v pencov  metoda

Rozvinut  suchých metod

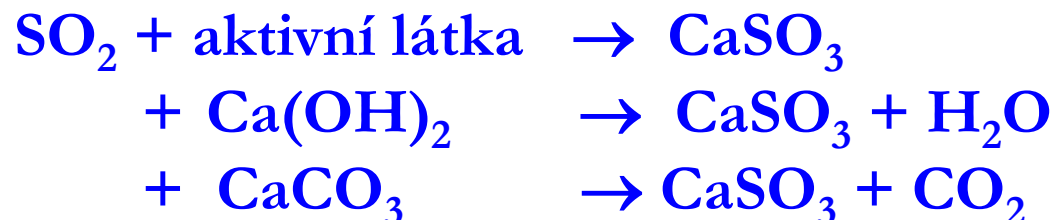
Pračky s prací kapalinou – suspenzí vápenného mléka

- ↪ Japonsko – nedostatek p rodn ho sádrovce - z skan  technicky využitelného sádrovce jako produktu ods ren 
- ↪ USA - preferovány technologie produkující odpadní kal – směs $\text{CaSO}_3 + \text{CaSO}_4 + \text{nezreagovan  CaO}$ - odstranění vody a ve vodě rozpustných látek ⇒ deponie

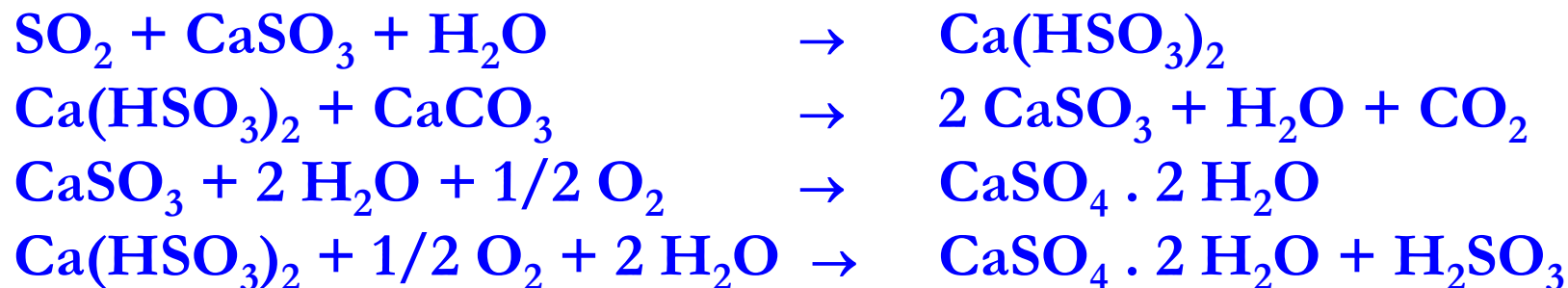
V současnosti – spojen  obou trendů ⇒ produkce sádrovce

Mokr  metody

Dosud neujasn n  mechanismus:

Dále:

rychlejší reakce

Mokr  metody

Nevýhody:

- ↪ vysok  zkrápěcí poměr (mal  rozpustnost CaCO_3 a CaSO_3)
- n zk  koncentrace aktivn  látky Ca^{2+}
- ↪ tvoří se usazeniny CaSO_4 – komplikace při provozu
- ↪ prací roztok – vysok  pH ⇒ zvyřšen  tvorba CaSO_3 na úkor
 $\text{Ca}(\text{HSO}_3)_2$ ⇒ nedostate n  oxidace

Mokr  metody

Pro zlepšení ⇒ použití aditiv:

Anorganická:

MgSO_4 – 0.1 mol. l^{-1} snižuje tvorbu úsad – udržuje prací systém v nenasyceném stavu co do obsahu CaSO_4

- umožňuje rychlejší vázání SO_2 a převádí Ca^{2+} do roztoku:

Mokr  metody

Nevýhoda: citlivost na Cl^- , F^- ve spalinách, nutnost odstranění
v samostatn m p edp rac m okruhu

Organick :

s K mezi H_2CO_3 a H_2SO_3

Nevýhoda aditiv: tvorba drobných krystalů CaSO_4 , kter  se špatn 
odvodn j 

organick  kyseliny $\Rightarrow$ OV – nutno čistit

Mokr  metody

Odliŝnosti vápno – vápencových procesů:

- ↪ aditiva
- ↪ způsob veden plynu a kapaliny v absorbéru
- ↪ způsob dlen SO_4^{2-} a SO_3^{2-}
- ↪ způsob odvodňování sádrovce

Výhoda:

- ↪ převádějí Ca^{2+} v roztok ve formě prsluŝn organick soli
- ↪ przniv ovlivňují nasycenost roztoku síranem

Mokr  metody

Tvorbou CaSO_3 a CaSO_4 se regeneruje voln  kyselina

Dodává se pouze množství kryjící ztráty při odtahování CaSO_4 .

Organick  aditiva: kyselina benzoov , kyselina citronov , kyselina adipov 

Mokr  metody

Proces SHL: HCOOH

Převádí CaCO_3 do čirého roztoku + pufrace roztoku na pH příznivé pro tvorbu HSO_3^- a oxidaci na SO_4^{2-}

Protiproud – tvorba HSO_3^- a jeho oxidace na SO_4^{2-}

Surovina: CaCO_3 – jemně mletý, (90% pod 60 μm), 1,03 – 1,07 nadbytek

Mokr  metody

Produkt: sádrovec – $\text{CaSO}_4 \cdot 2\text{H}_2\text{O}$

usazen  nebo hydrocyklon

vakuov  filtr nebo odstředivky

promyt  vodou ($\text{Cl}^- < 100 \text{ mg.kg}^{-1}$)

energoss drovec

sušení, briketace

Mokr  metody

Nevýhoda:

- ↪ potřeba velmi kvalitního maguezitu
- ↪ eroze materiálu
- ↪ velk  energetick  náročnost

Dosud nenašel uplatn n .

Proces SHL (Saarberg – Holter – Lurgi)

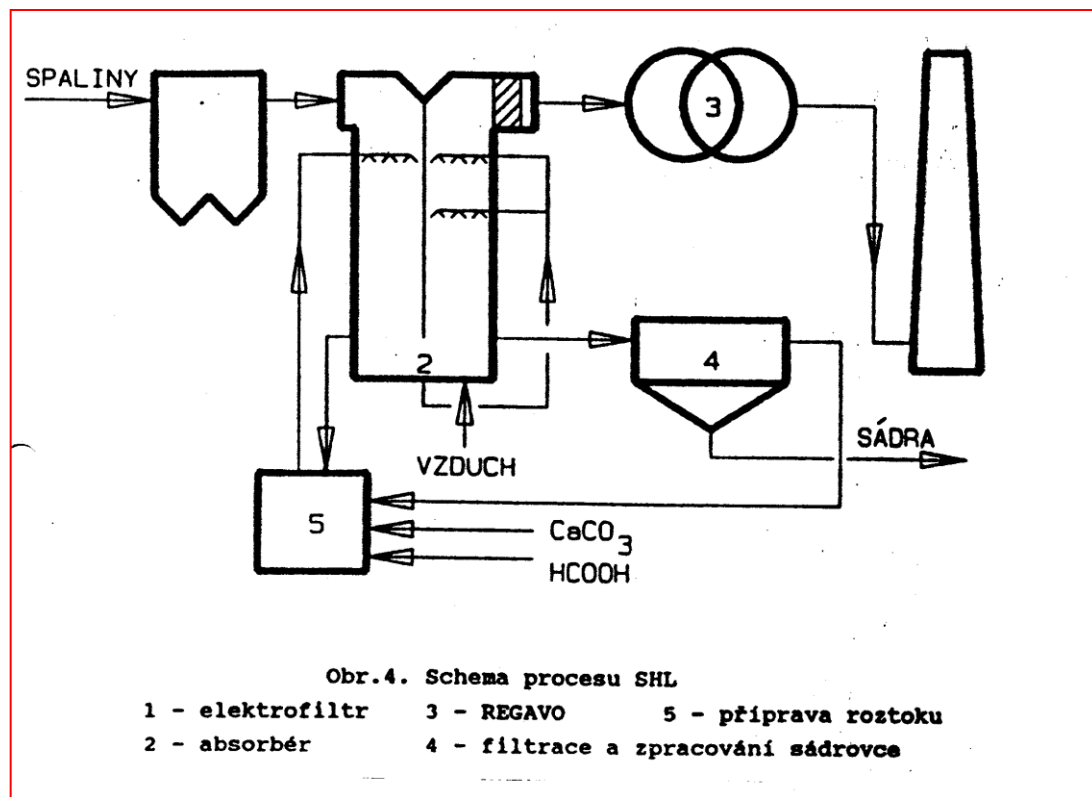
Absorbér – kombinace
soproudé a protiproudé
absorpce

HCOOH – převádí
nerozpustný CaCO_3 na
dobře rozpustný
 $\text{Ca}(\text{COOH})_2$

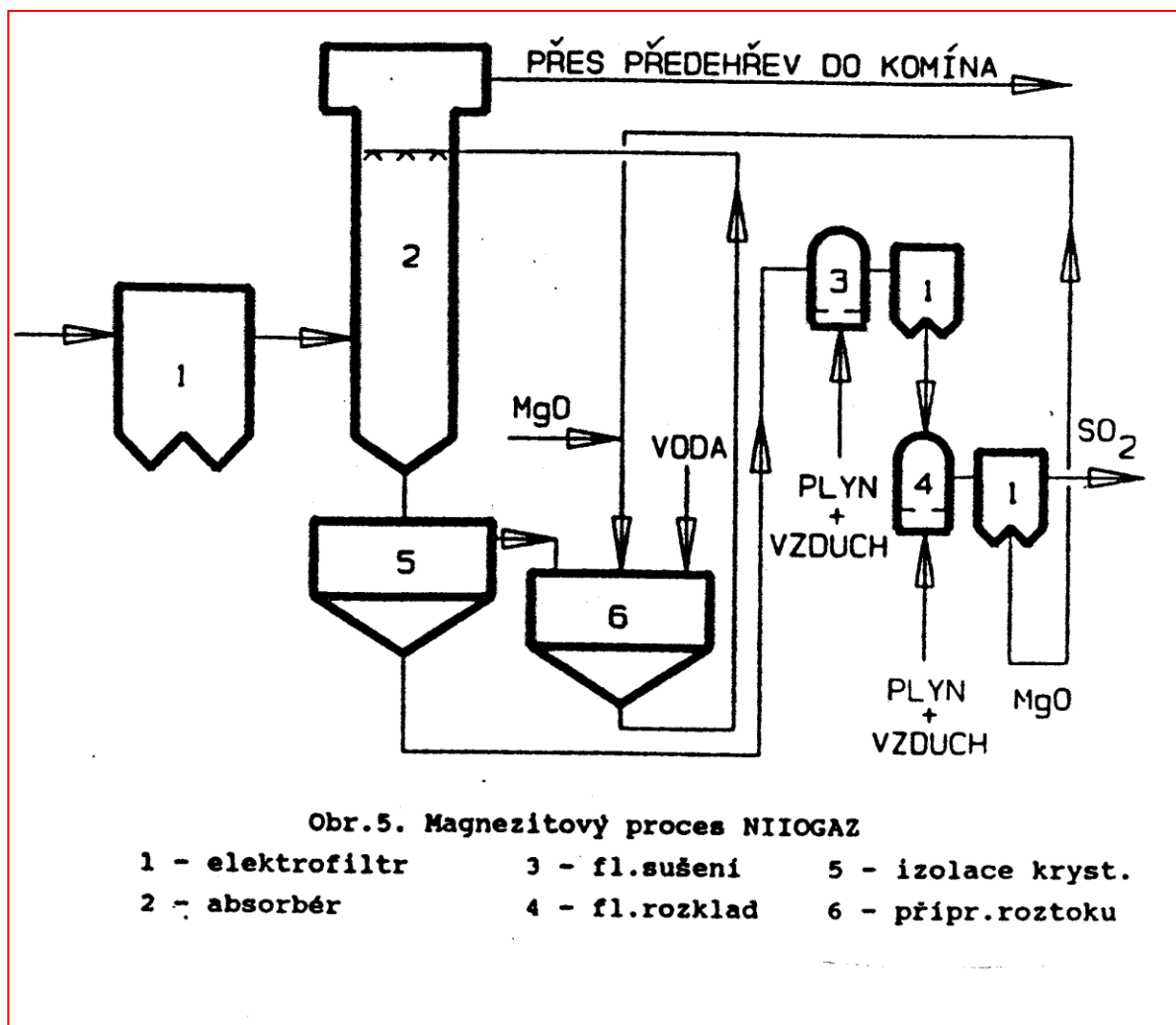
Umožňuje dosažení vysoké
koncentrace Ca^{2+} v
roztoku

Nižší zkrápěcí poměr

Soproud – největší
zkrácení doby zdržení
v oblasti vysokého pH (5
a více) – snižuje tvorbu
 CaSO_3

Magnezitový proces NIIOGAZ

Magnezitový proces NIIOGAZ

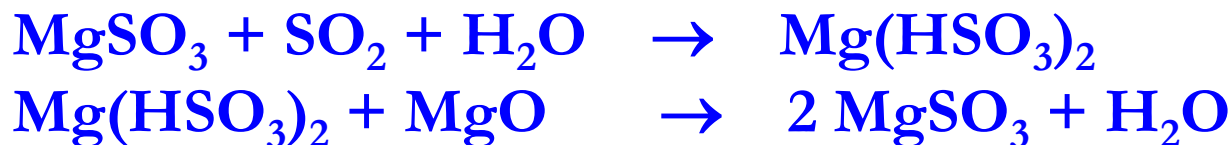
Regenerace:

1. stupeň – zbavení volné vlhkosti a krystalové vody
2. stupeň - kalcinace

Rozklad MgSO_3 - 200 – 600 °C

Nutnost rozkladu MgSO_4

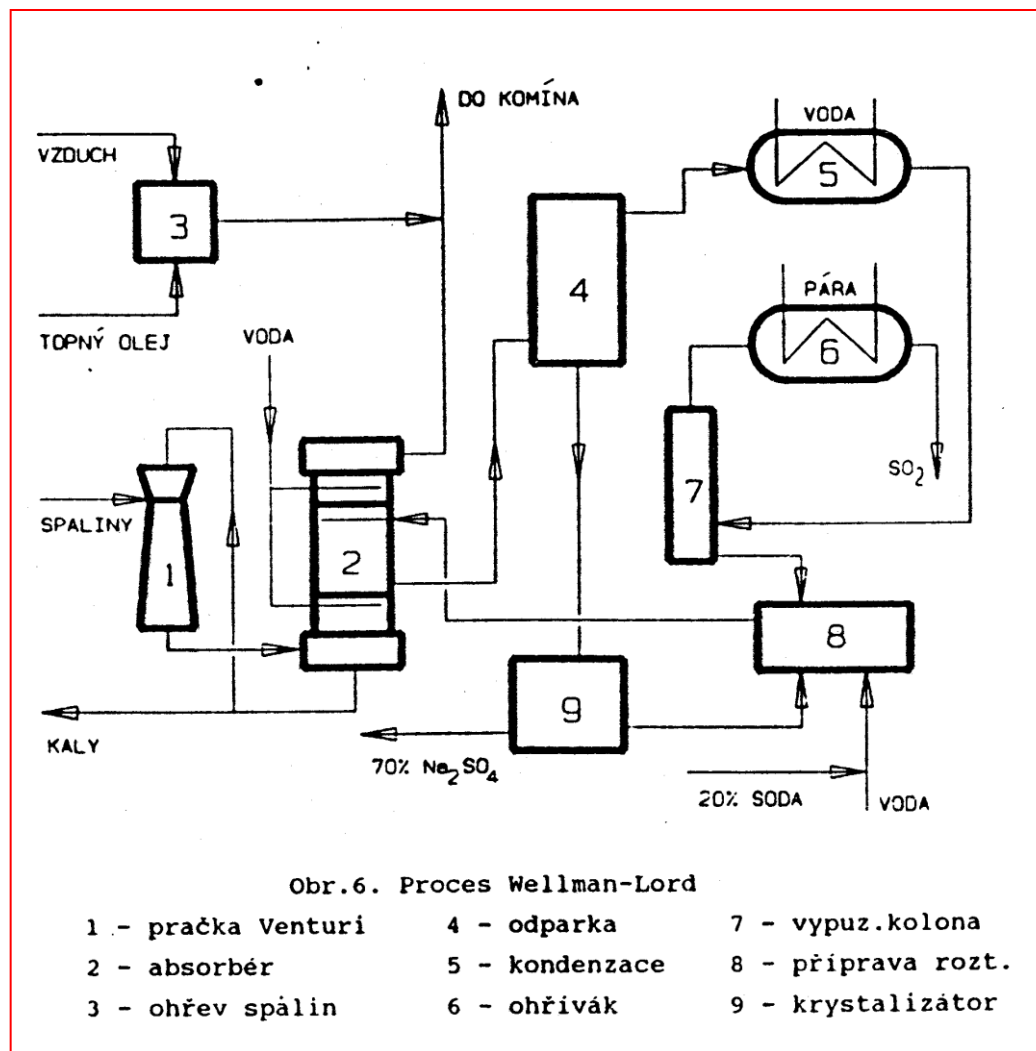
800 – 1 000 °C

Proces Wellman-Lord

Proces Wellman-Lord

Jednoduchý proces

Vratná reakce, při vyšší T $\Rightarrow$ regenerace pracovního roztoku (odparka) $\Rightarrow$ SO₂ (80 – 90 %) + krystalický Na₂SO₃

Nežádoucí vedlejší produkt: oxidace na SO₄²⁻ $\Rightarrow$ krystalizace

Spolehlivá, účinnost > 90%

Co s Na₂SO₄ – 0,1 kg na 1 kg SO₂, energetická náročnost

Čpavkový proces Walther

Mokrá amoniakální vypírka:

1. absorbér – dochlazení na 60 °C,
vyprání $(\text{NH}_4)_2\text{SO}_3$

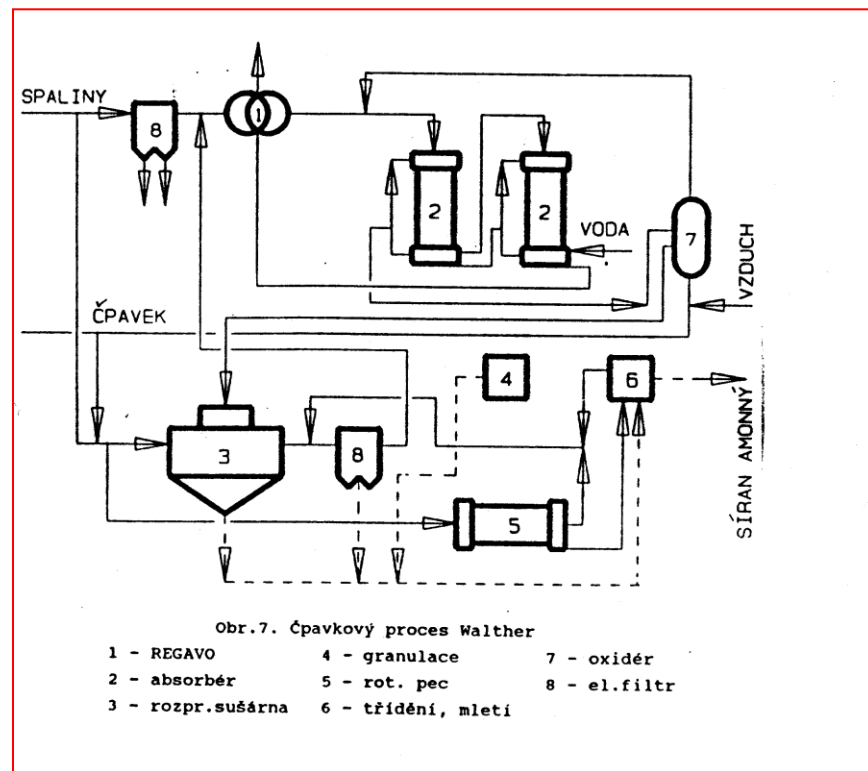
2. absorbér – vyprání zbytku,
zachycení úletu

Spaliny – ohřev ve výměníku
komín

Absorbční roztok z 1. absorbéru $\Rightarrow$
oxidér - oxidace na SO_4^{2-}
(vzduchem)

$\text{SO}_4^{2-} \Rightarrow$ rozprašovací sušárna (350 °C)

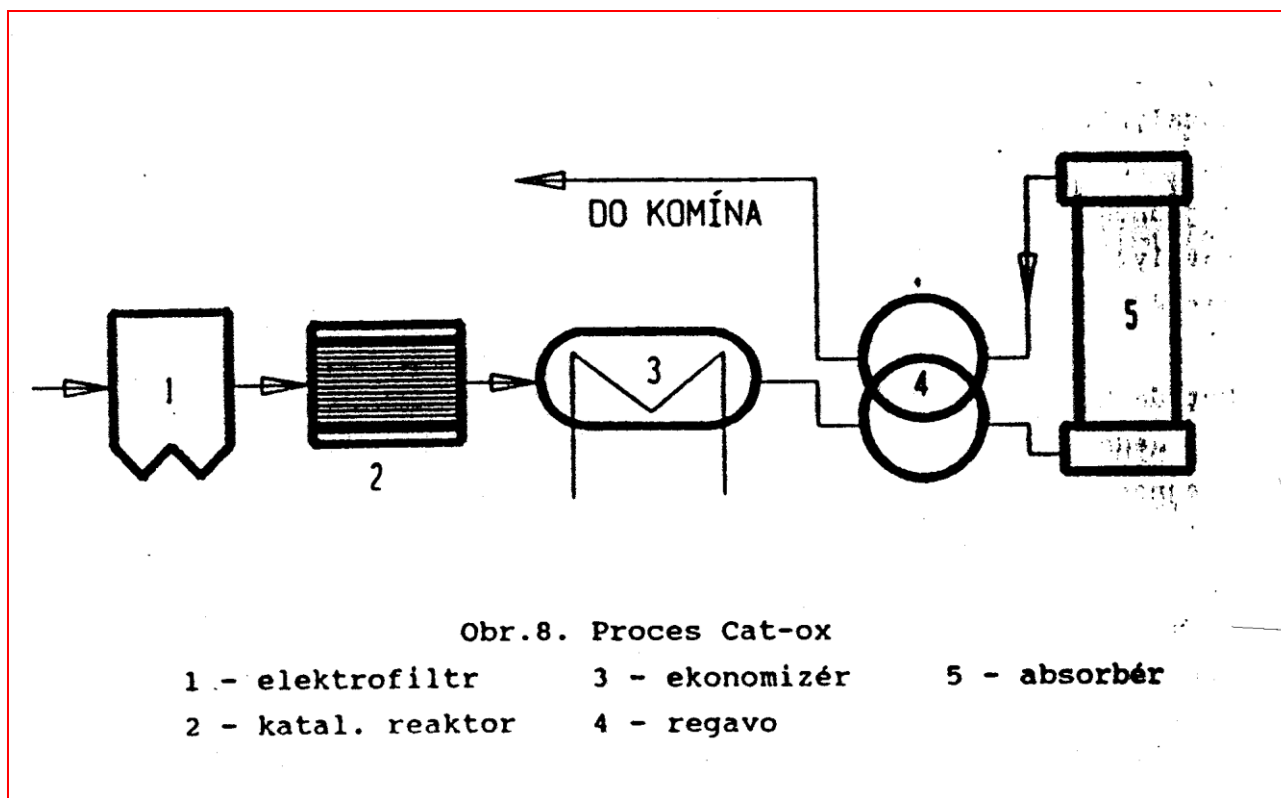
Výhoda: malá energetická náročnost,
bezopadovost

Katalytické metody

Katalytická oxidace $\text{SO}_2 \Rightarrow \text{SO}_3$ odstranění ve formě H_2SO_4 nebo CaSO_4 či $(\text{NH}_4)_2\text{SO}_4$

Cat-Ox (Japan)

Cat-Ox

Použitelné u nově postavených energetických jednotek – vyžaduje speciální elektrodlučovač pracující při vysoké T

U starších jednotek musí být mezi elektrodlučovač a reaktor zařazeno přehřívání spalin

Výhoda:

- ↪ poměrná jednoduchost
- ↪ nižší provozní náklady při účinnosti ~ 90%

Nevýhoda:

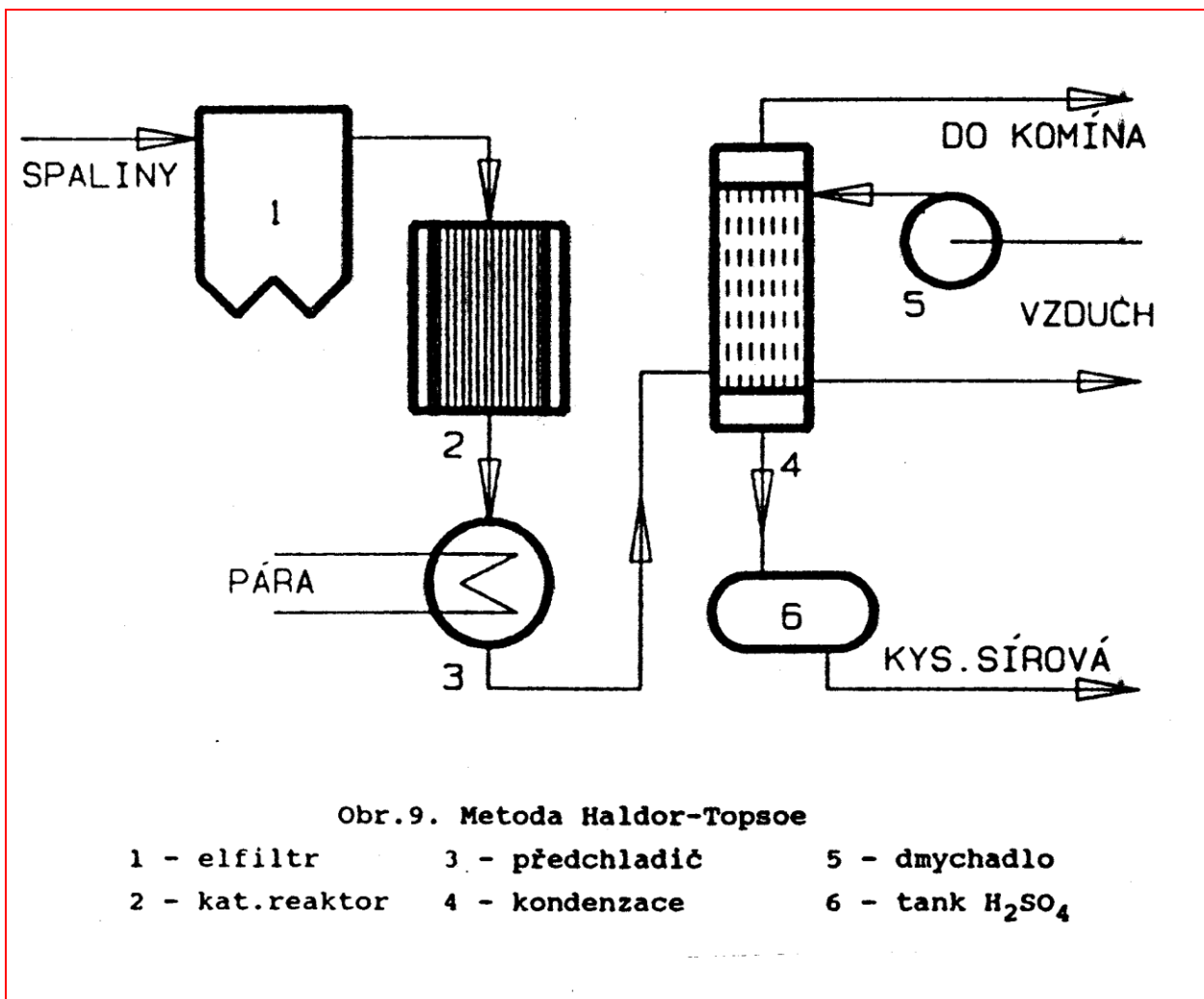
- ↪ vysoká náročnost na materiály nutnost dokonalého odprášení spalin – ovlivnění životnosti katalyzátoru

Cat-Ox

Proces KYIOURA - $\text{SO}_3 + \text{H}_2\text{SO}_4 + \text{NH}_3 \rightarrow (\text{NH}_4)_2\text{SO}_4$

Proces CHIVODA – spaliny se ochladí vodou za současného odstranění popílku - SO_2 se vypere zředěnou $\text{H}_2\text{SO}_3 \Rightarrow$ roztok H_2SO_3 - oxidace vzduchem na Fe katalyzátoru $\Rightarrow \text{H}_2\text{SO}_3 + \text{CaCO}_3 \rightarrow \text{CaSO}_4$
97%, omezená životnost katalyzátoru

Proces Haldor - Topsoe

Ohřev spalin

Z hlediska dosažení dostatečného rozptylu spalin je třeba zajistit aby vstupem do komína měly určitou **minimální teplotu** $\Rightarrow T \sim 70 - 80^{\circ}\text{C}$

A: ohřev spalin mísením s horkými neodsířenými spalinami

B: nepřímý ohřev parou či horkou vodou

C: ohřev spalováním paliv s nízkým obsahem S ve spalovací komoře a zavedení těchto horkých spalin k chladným odsířeným spalinám

- ↪ Jednoduché
- ↪ Problémy s emisemi
- ↪ Neekonomické způsoby
- ↪ Vysoká spotřeba energie

Nahrazovány výměníky spaliny – spaliny

Regenerativní způsob ohřevu spalin

Rotační výměník tepla spaliny – spaliny:

↪ Energetika – Ljungström

↪ Odsiřování – Regavo

Přenos tepla – plochy z plechu se speciální korozní úpravou nebo z plastu, které se pomalu pohybují mezi zónou horkých a studených spalin a předávají studeným spalinám teplo, naakumulované od horkých spalin.

Podmínka ohřevu spalin – úplné odpaření veškerého únosu kapaliny.

Pro úplné odpaření využití tepla části neodsířených nebo odsířených a ohřátých spalin.

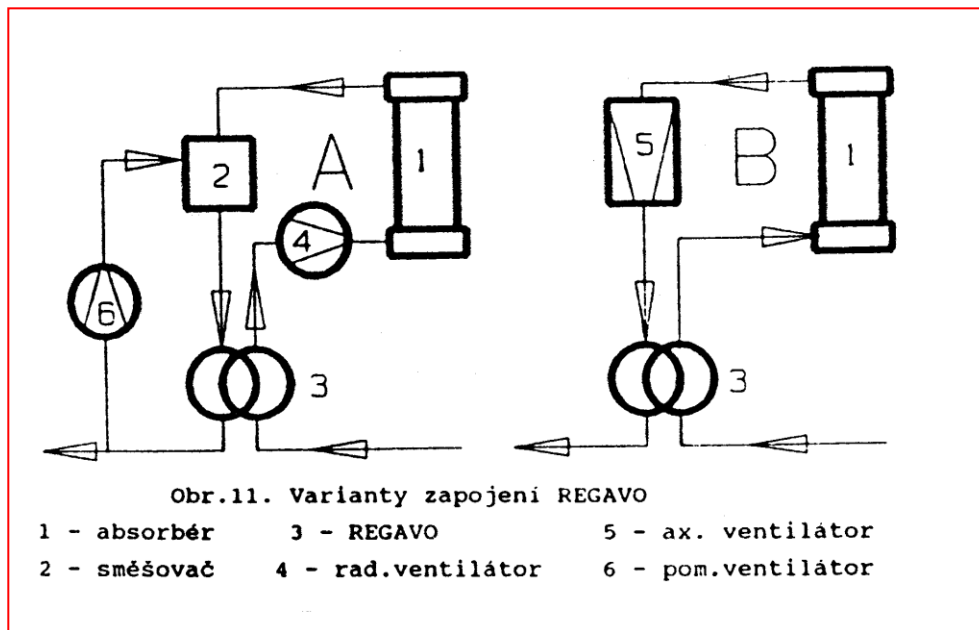
Varianty zapojení REGAVO

A - spalinový ventilátor je mezi Regavo a A 1 (na straně surových spalin) - odpar únosu zajišťuje pomocný ventilátor, který část ohřátých čistých spalin čerpá do směšovače.

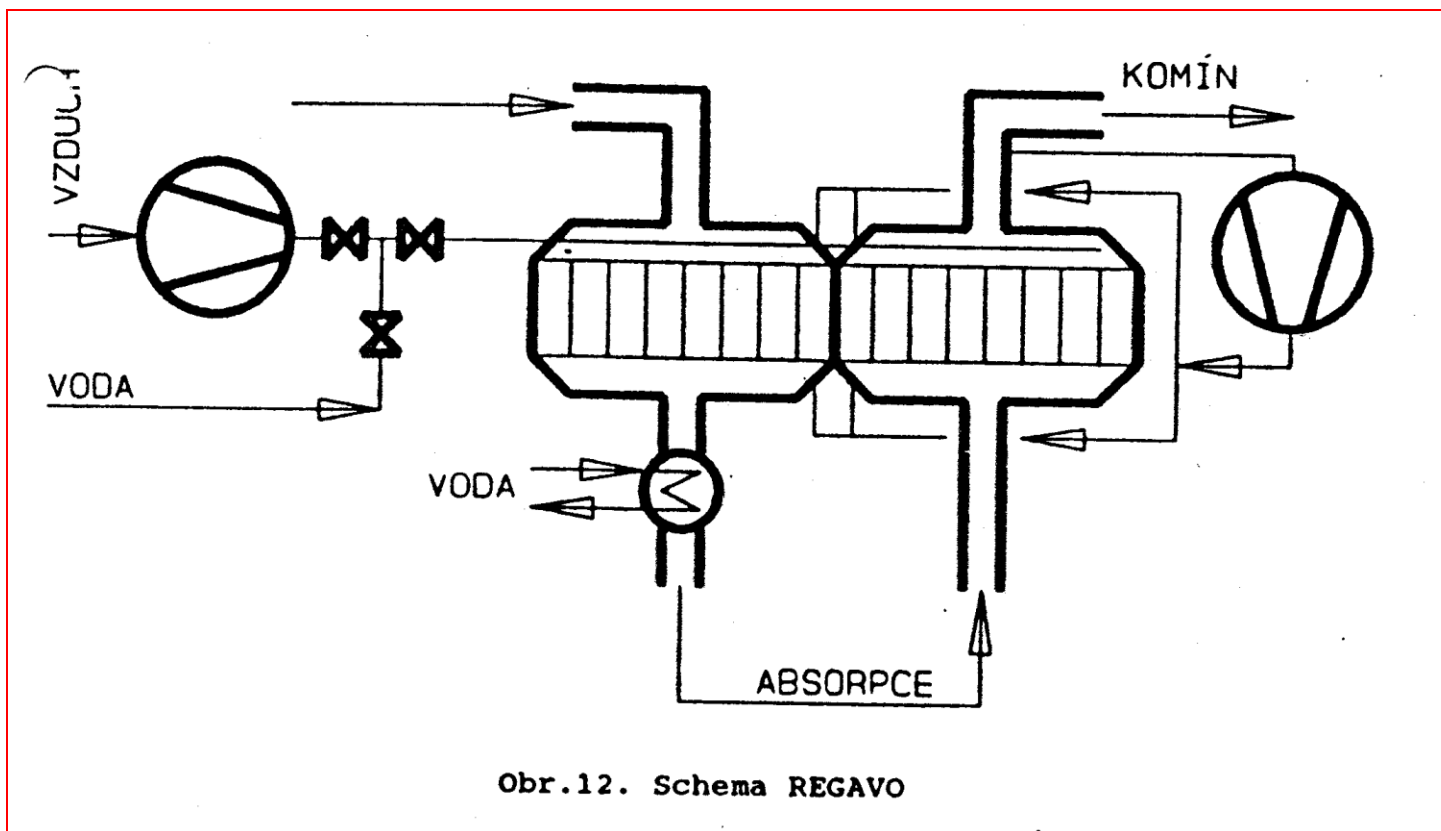
Mírně lepší přísávání čistých spalin do surových

B – nejprogressivnější používá axiální ventilátor spalin (adiabatický charakter komprese odpaření úletu a zvýšení T spalin o 2-3 °C.

Odpadá mísič a pomocný ventilátor + nižší energetická náročnost (o 20%) při snížení účinnosti odsíření 1%.

REGAVO

Rotor - 0,75 –1,0 otáček min⁻¹

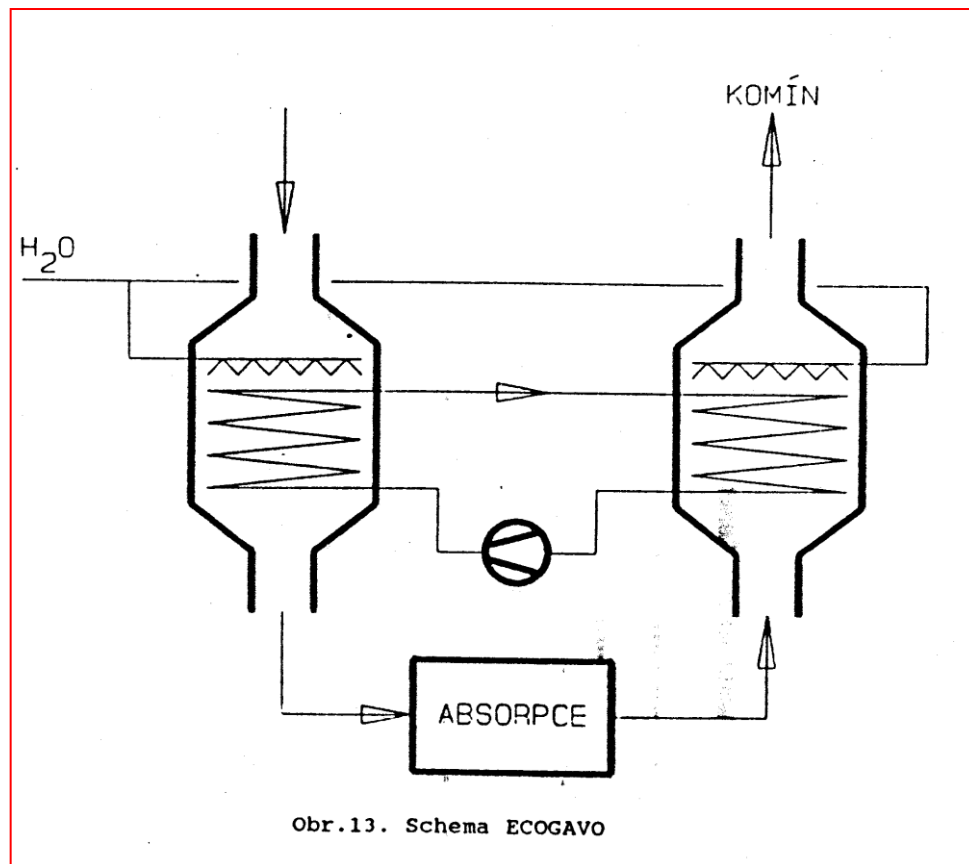
Čistící systémy: tlakový vzduch + tlaková voda (4-10 MPa) –
odstranění usazenin – pravidelné

Rekuperativní systém ohřevu spalin

Ecogavo - oddělené výměníky
mezi kterými cirkuluje
teplosměnné medium (voda)

Ocelové pogumované proti korozi,
teflonové trubky, vysokotlaký
ostřikovací systém

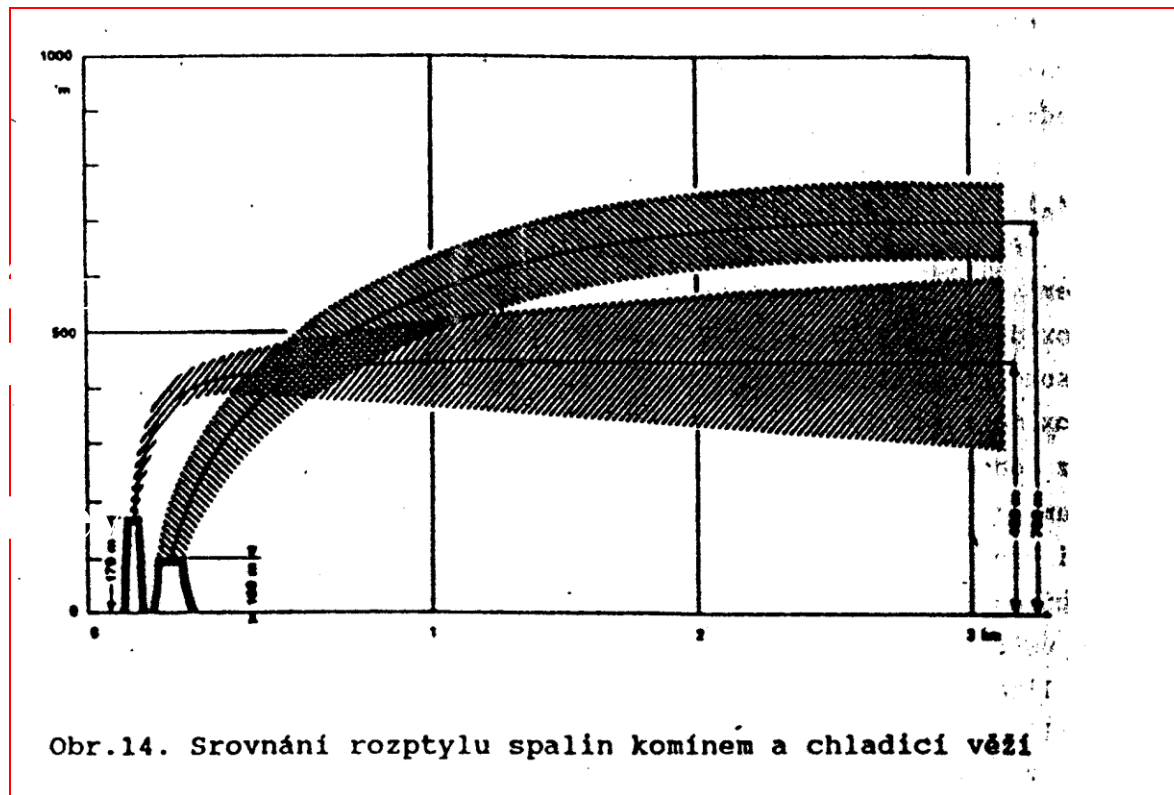
Úplné oddělení prostoru surových
a čistých plynů

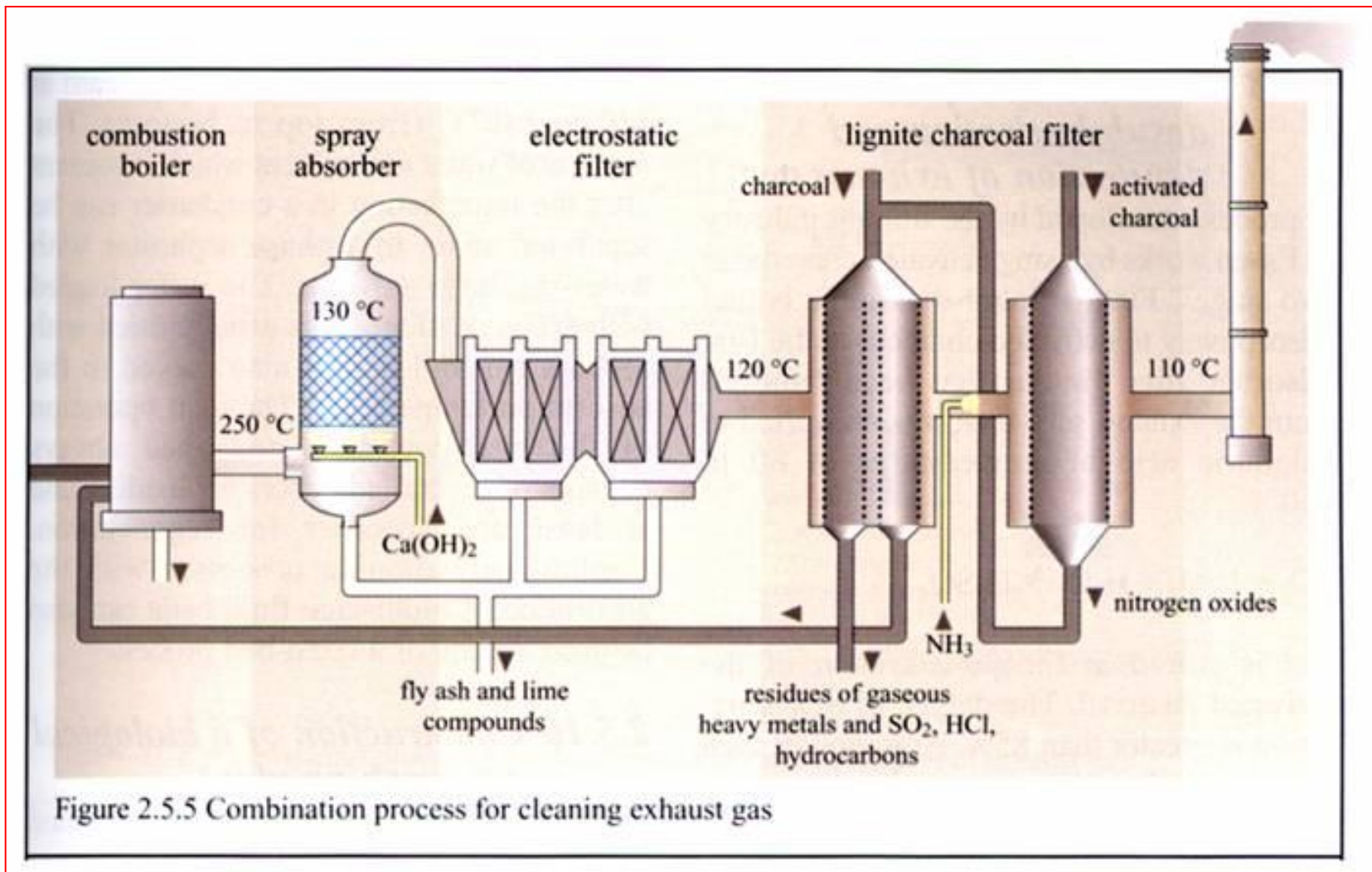
Využití chladících věží k rozptylu škodlivin

Tepelný impuls vzduchu v chladící věži je mnohonásobně větší než u spalin a vede k vynášení množství vzduchu, které 25x převyšují množství spalin.

Smíšení spalin se vzduchem v chladící věži vede k dokonalejšímu rozptylu.

Kombinovaný proces pro čištění spalovacích plynů

Hlavní zdroje NO_x v Evropě v roce 2000

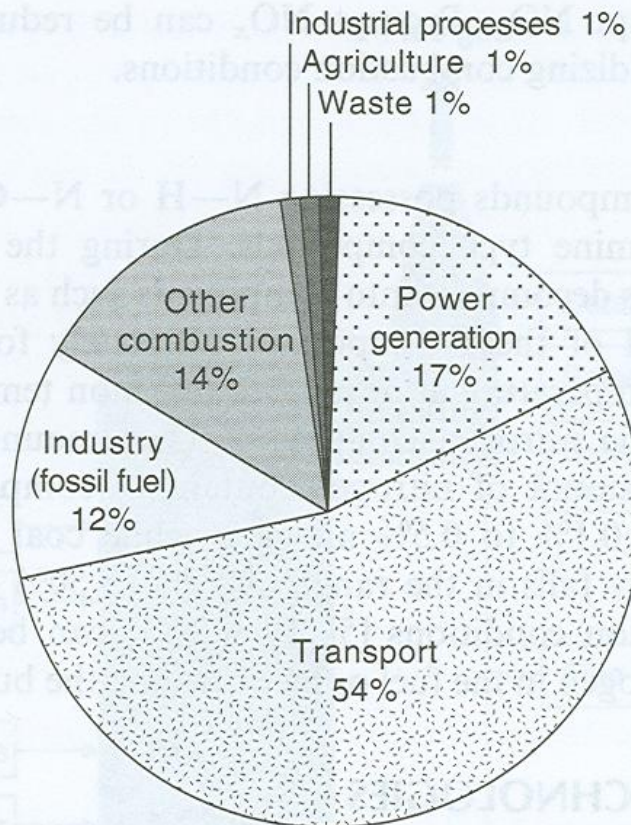

FIGURE 8.1 Major sources of NO_x in Europe in 2000. Adapted from B Guegle and M Ritter. *Annual European Community CLRTAP Emission Inventory 2000, Technical Report 91*, European Environment Agency, 2000, p. 28.

Snižování obsahu NO_x ve spalinách

Technická řešení opožděna proti SO_2

Mechanismus vzniku oxidů dusíku při spalovacím procesu

3 základní mechanismy:

- ↪ oxidace N ze spalovacího vzduchu za vysoké T – vysokoteplotní NO_x
- ↪ oxidace chemicky vázaného dusíku v palivu – palivové NO_x
- ↪ z chemicky vázaného dusíku radikálovými reakcemi na rozhraní plamene - promptní NO_x

Prvotně vzniká $\text{NO} + \text{O} \rightarrow \text{NO}_2$

Pomalá reakce při nízkých koncentracích $\text{NO}_2 \sim 10 \% \text{NO}_x$

Mechanismus vzniku NO_x při spalovacím procesu

Vysokoteplotní – radikálové reakce

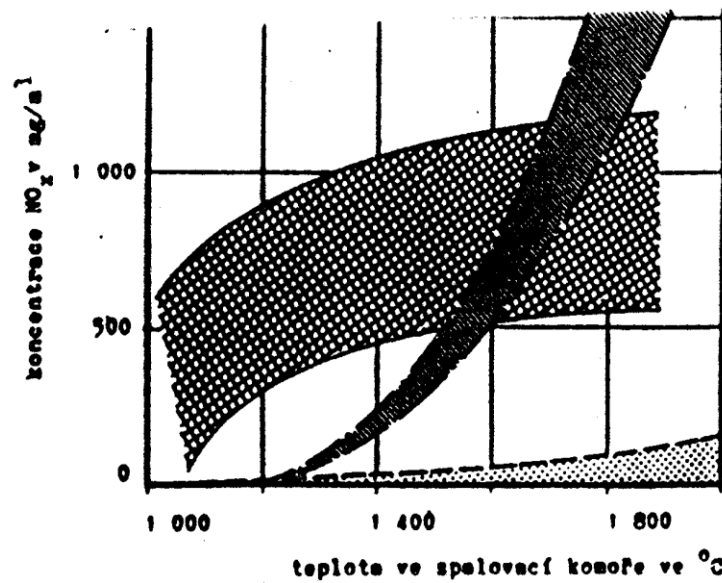
$\text{N} + \text{O}$ uvnitř spalovací zóny – tvorba radikálů je podmíněna vysokou $T = \text{funkce}(T, \text{koncentrace kyslíku, době zdržení v horké zóně})$

Palivové NO_x – oxidace dusíku

chemicky vázaného v palivu – oxidace není kvantitativní - % nezreagovaného N_2 v palivu – při spalování uhlí - 10-25 %

Promptní NO_x - určitá forma

palivových NO_x – okraj plamene - zanedbatelný podíl na celkovém NO_x

Obr.15. Tvorba jednotlivých typů NO_x při spalování uhlí

Spalování kapalných paliv:

vysokoteplotní – stejné jako u tuhých palivové – pouze u těžších frakcí (TTO, mazut)

Spalování plyných paliv – pouze vysokoteplotní

Snižování emisí NO_x úpravou spalovacího procesu

Primární opatření

Vychází z poznatků o mechanismech vzniku NO_x

Typ spalovacího zařízení, způsob jeho provozování.

Významnější a levnější než následná denitrifikace spalin
(sekundární opatření)

Častá kombinace primárních a sekundárních opatření

Snižování emisí NO_x úpravou spalovacího procesu

Typ topeniště

↪ konstrukce

↪ stav

Uhelné kotle (klesající emise NO_x):

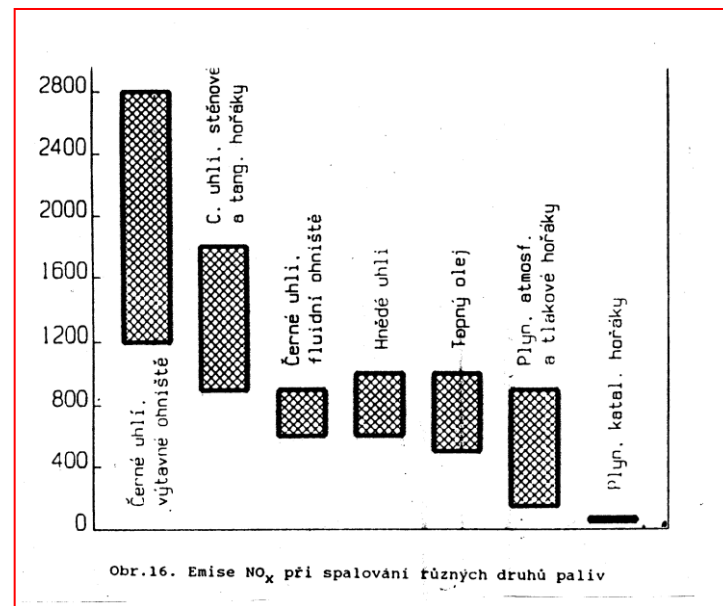
↪ výtavné ($1\,600 - 2\,800 \text{ mg.m}^{-3}$)

↪ se stěnovými hořáky ($1\,000 - 1\,700 \text{ mg.m}^{-3}$)

↪ s tangenciálními hořáky ($800 - 1\,200 \text{ mg.m}^{-3}$)

↪ fluidní (do 800 mg.m^{-3})

Rozhodující vliv – teplota hoření (nejvyšší výtavné) rychlost uvolnění tepla v zóně hoření

Snižování emisí NO_x úpravou spalovacího procesu

Spalování s nízkým množstvím přebytkem vzduchu

Snížením množství spalování vzduchu se dosáhne snížení teploty plamene

Nenáročný zásah, nevyžaduje žádné úpravy na zařízení

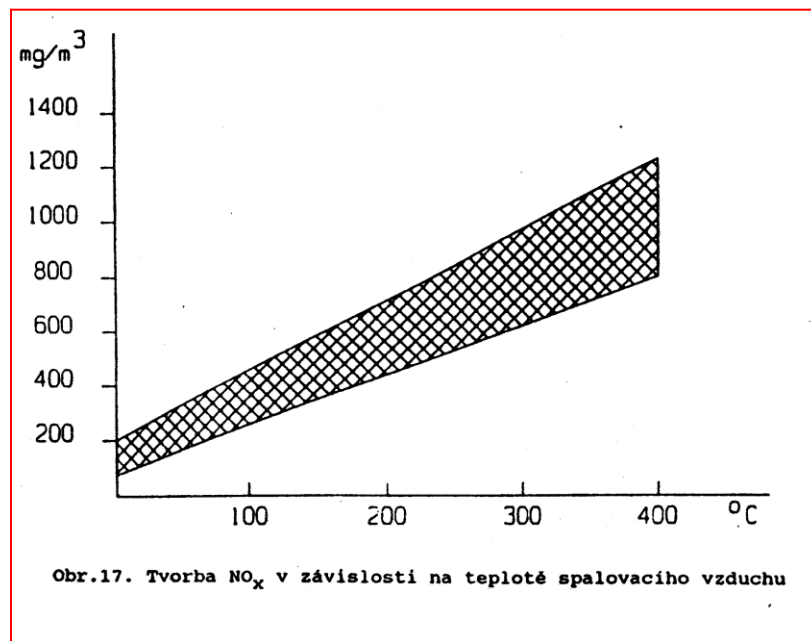
Nelze je použít u elektrárenských kotlů s optimalizovaným spalovacím poměrem

Efekt není příliš významný, nevyváží nevýhody

- ↪ tvorby sází
- ↪ koroze u redukční atmosféře
- ↪ zvýšená produkce CO
- ↪ ztráty nedopalem

Snížení předehřevu spalovacího vzduchu

Nenáročnost na technologické směny,
nízký efekt - snížení tepelné účinnosti, ztráty nedopalem problémy s hořením

Možnosti snižování tvorby NO_x

- ↪ Snižení teploty hoření
- ↪ Snižení lokální koncentrace O_2
- ↪ Snižení doby zdržení

Plynové hořáky:

- ↪ atmosférické
- ↪ tlakové

Možnosti snižování tvorby NO_x

Atmosférické hořáky:

Injekčním účinkem nasávají vzduch

Domácí spotřebiče a zařízení malého až středního výkonu (do cca 400 kW)

- ↪ jednoduchá konstrukce
- ↪ nezávisí na jiném zdroji energie
- ↪ velký regulační rozsah
- ↪ bezhlučný chod

Nevýhoda z hlediska emise NO_x – nestechiometrický typ plamene daný podstechiometrickým předmísením paliva

Větší doba zdržení $\Rightarrow$ vyšší tvorba $\text{NO}_x \Rightarrow$ snížení T plamene – lepší předmísení

Možnosti snižování tvorby NO_x

Nestechiometrické spalování

Dávkování spalovacího vzduchu ve dvou úrovních

- 1) proběhne spalování za nedostatku vzduchu a tedy při nízké teplotě
- 2) zbytek paliva a zplodiny nedokonalého spalování se spálí v relativním přebytku vzduchu

Možnosti snižování tvorby NO_x

Princip hořáků na nízký obsah NO_x

Stávající zařízení:

- ↪ rozdělené funkce v původně shodných hořácích
- ↪ spodní řady pracují se sníženým spalovacím vzduchem
- ↪ horní řady přivádějí palivo s přebytkem vzduchu nebo pouze vzduch

Efektivnější možnost:

Zavedení sekundárního vzduchu zvláštními přívody do prostoru nad hořáky $\Rightarrow$ snížení produkce NO_x až o 30%

Možnosti snižování tvorby NO_x

Recirkulace spalin

Odběr části spalin za ekonomizér a jejich zavedení zpět do topeniště, tím se dosáhne:

- ↪ snížení obsahu kyslíku
- ↪ snížení teploty

Nejúčinnější – míchání spalin do spalovacího vzduchu

Snížení účinnosti spalování

50% snížení emise NO_x

Hořáky na nízký obsah NO_x

Spalování pouze v plameni

Hořáky na plynná paliva

Stejná pravidla jako u tuhých paliv

Rozdílný charakter paliv

Obecně – při spalování plynných paliv je tvorba NO_x nižší než u tuhých a kapalných paliv - jednoduché vnášení paliva do spalovacího prostoru, přesné dávkování

↪ **Snížení teploty:** vkládání tyčí do plamene – vyzařováním tepla ochlazují plamen ⇒ plynové kotle snížení emisí NO_x až o 20-30%

↪ **Zvýšení předmísení** ⇒ snížení NO_x ⇒ nižší stabilita plamene a vyšší tvorba NO_x

Nový typ atmosférického hořáku se zvýšeným předmísením a s ventilátorem spalin ⇒ snížení tvorby NO_x až o 90%

Hořáky na nízký obsah NO_x

Tlakové hořáky

Energii potřebnou ke smíchání plynu s vzduchem získávají tlakem vzduchu – mechanické dmýchadlo

Předehřívání vzduchu $\Rightarrow$ roste teplota plamene $\Rightarrow$ tím i emise NO_x
- průmyslová zařízení $\Rightarrow$ vysoká

Provozní teplota $\Rightarrow$ nižší emise NO_x $\Rightarrow$ nižší energetická účinnost

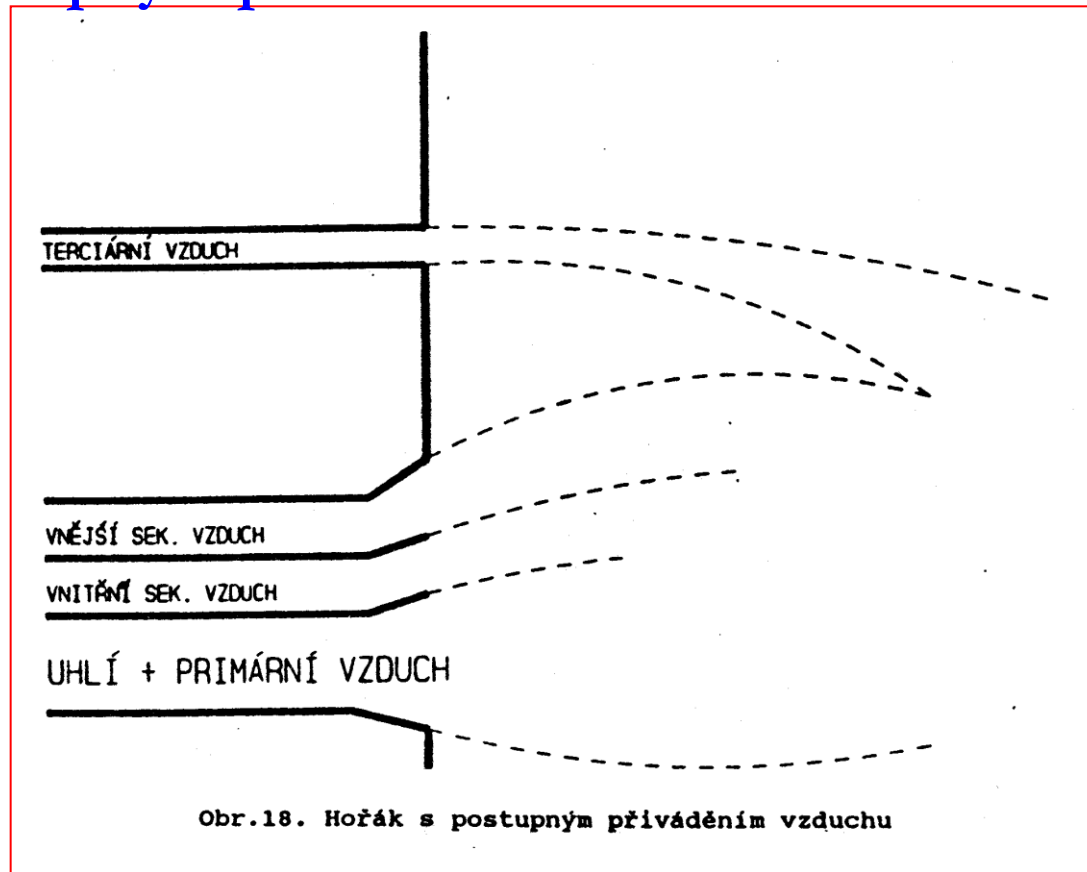
Technologická opatření:

- $\Rightarrow$ vícestupňové spalování (o 90%)
- $\Rightarrow$ recirkulace spalin (o 85%)
- $\Rightarrow$ nastřikování vody do plamene

Hořáky na nízký obsah NO_x

Hořáky na tuhá paliva

Hořák s postupným přiváděním vzduchu:

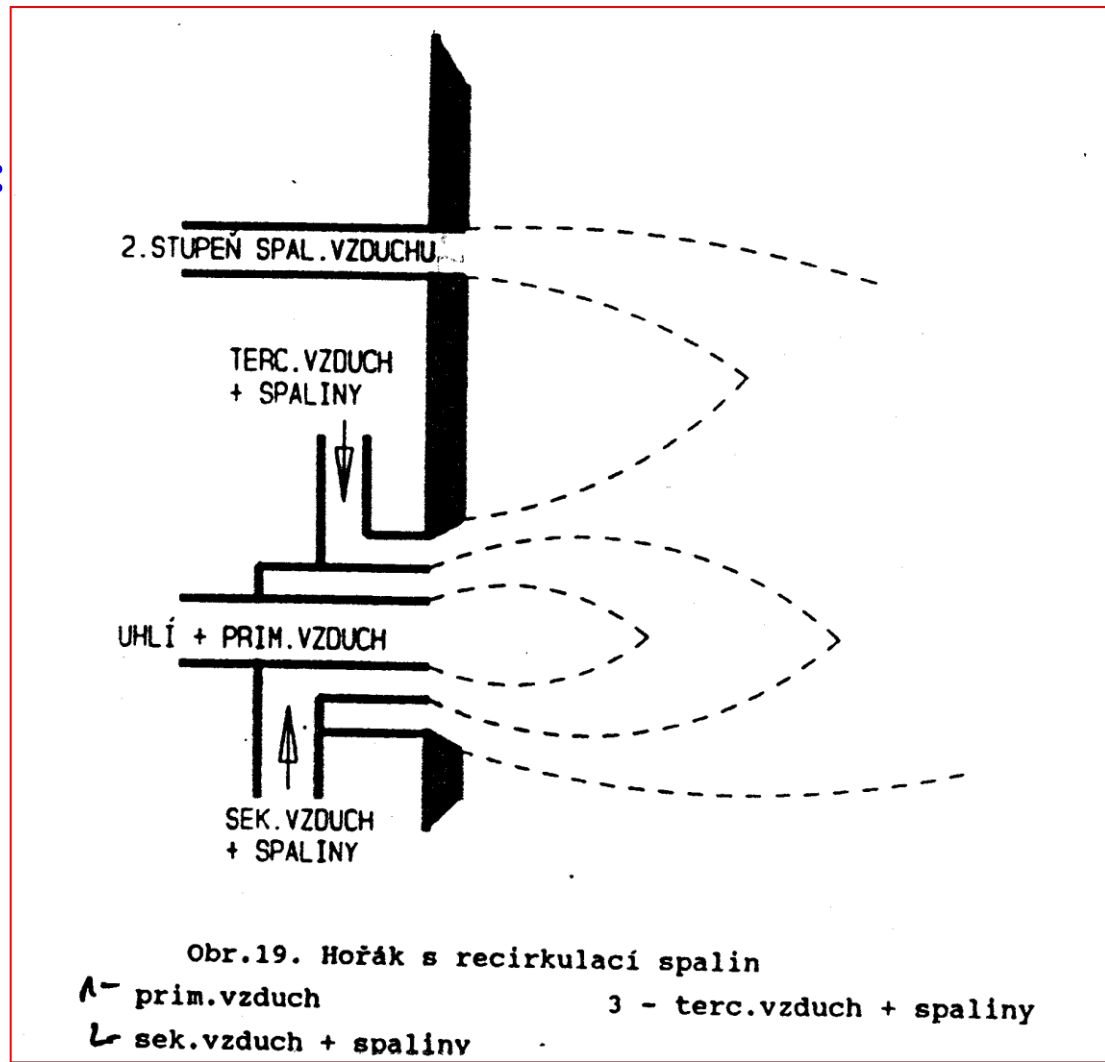
Hořáky na nízký obsah NO_x

Hořáky na tuhá paliva

Hořák s recirkulací spalin:

V primární zóně shoří prchavá hořlavina a palivový **N** přejde do plynné fáze

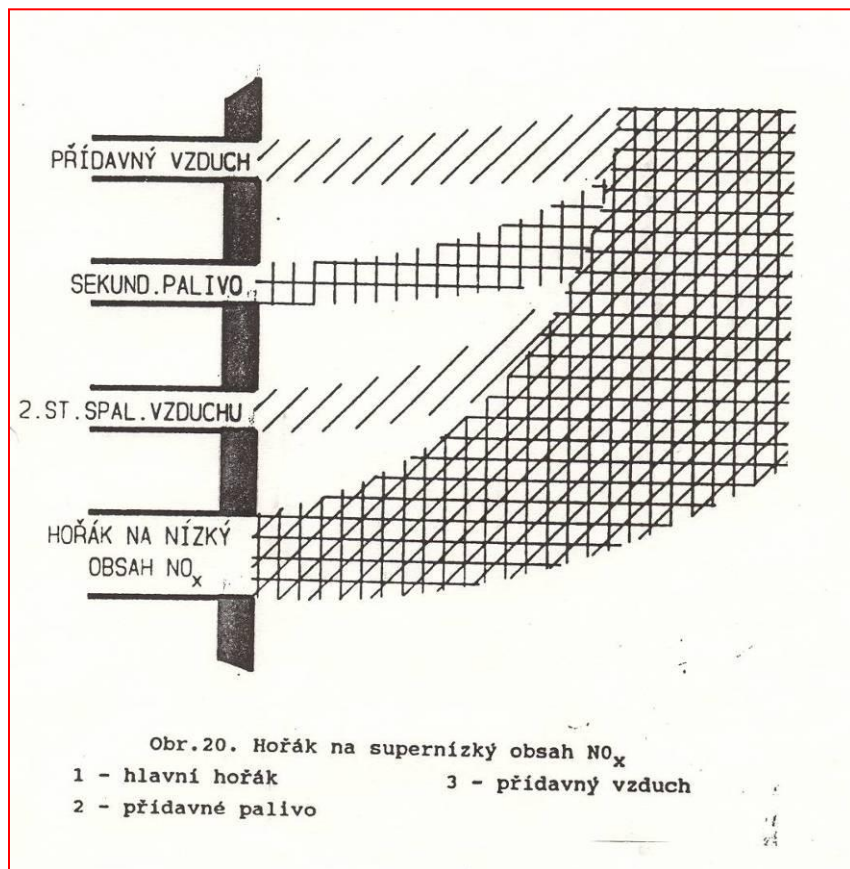
Sekundární – shoří většina paliva – v redukční atmosféře přecházejí NO_x na **N**

Hořáky na nízký obsah NO_x

Hořáky na tuhá paliva

Hořák na supernízký obsah NO_x :

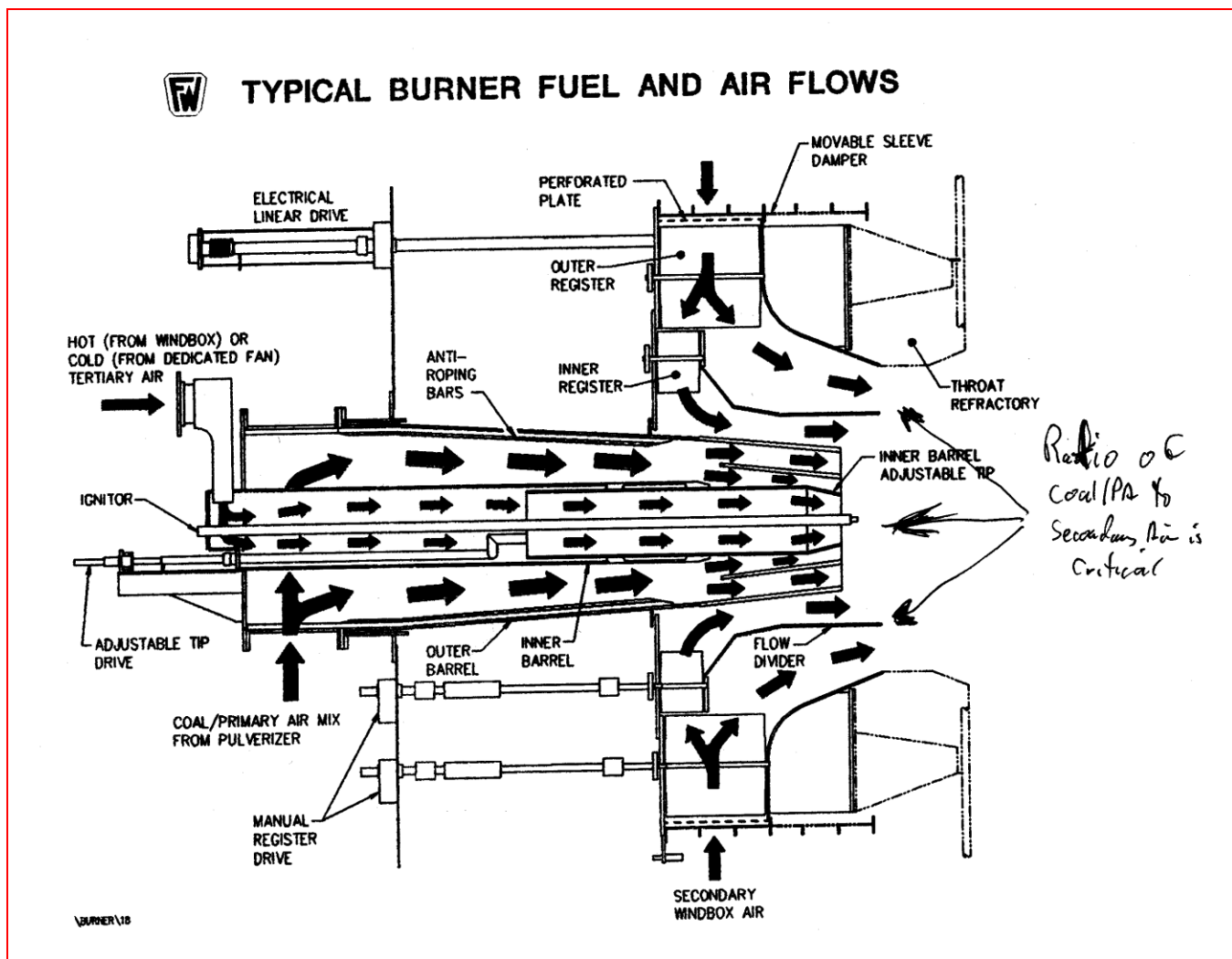

Dalších 30% $\Rightarrow$ $< 200 \text{ mg NO}_x \cdot \text{m}^{-3}$

Odpadá nákladná denitrifikace
(pouze u nových jednotek)

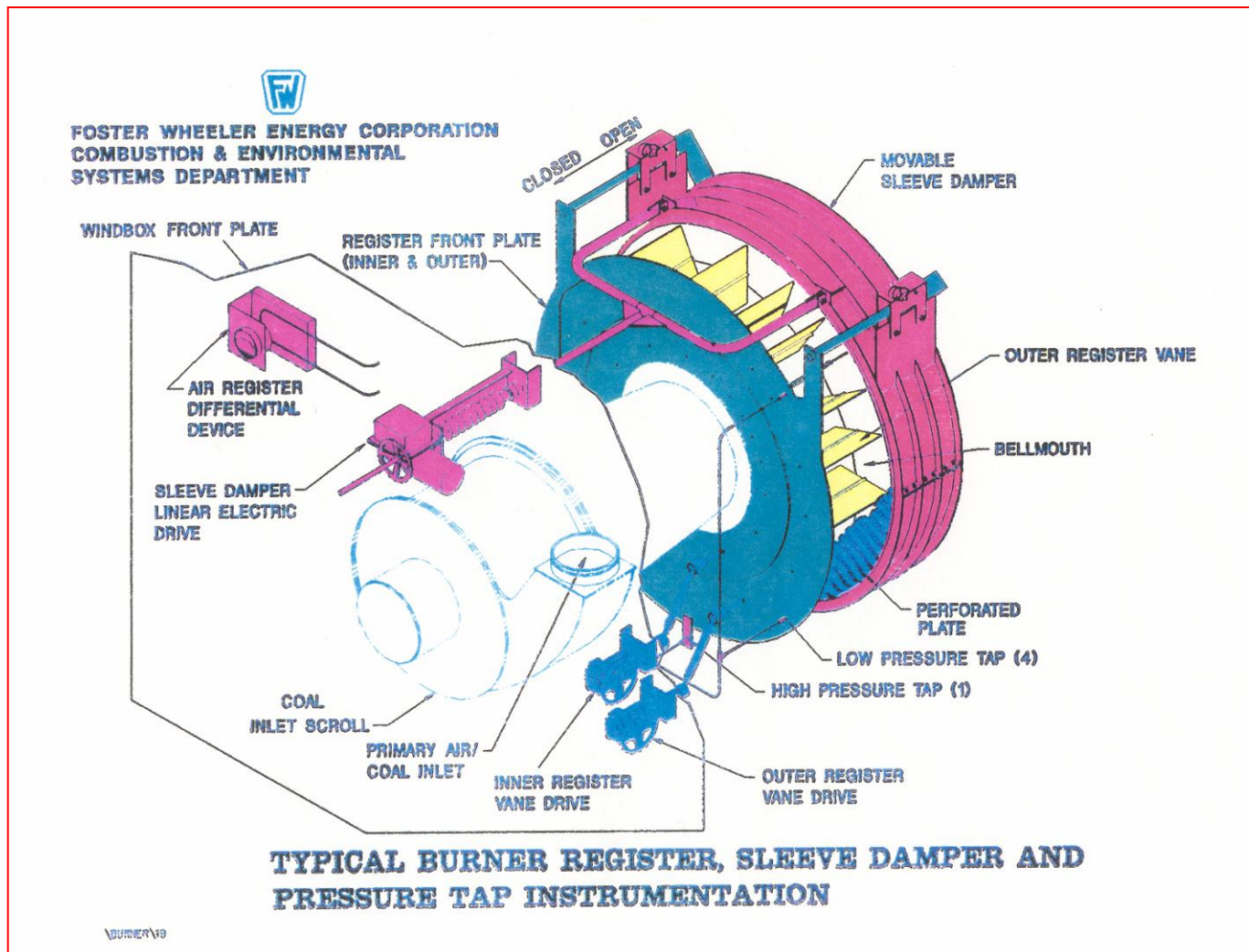
Fluidní spalování – vícestupňové
postupné zavádění spalovacího
vzduchu a tlakové – srovnatelné
s hořáky na supernízký obsah
 NO_x

Hořáky na nízký obsah NO_x

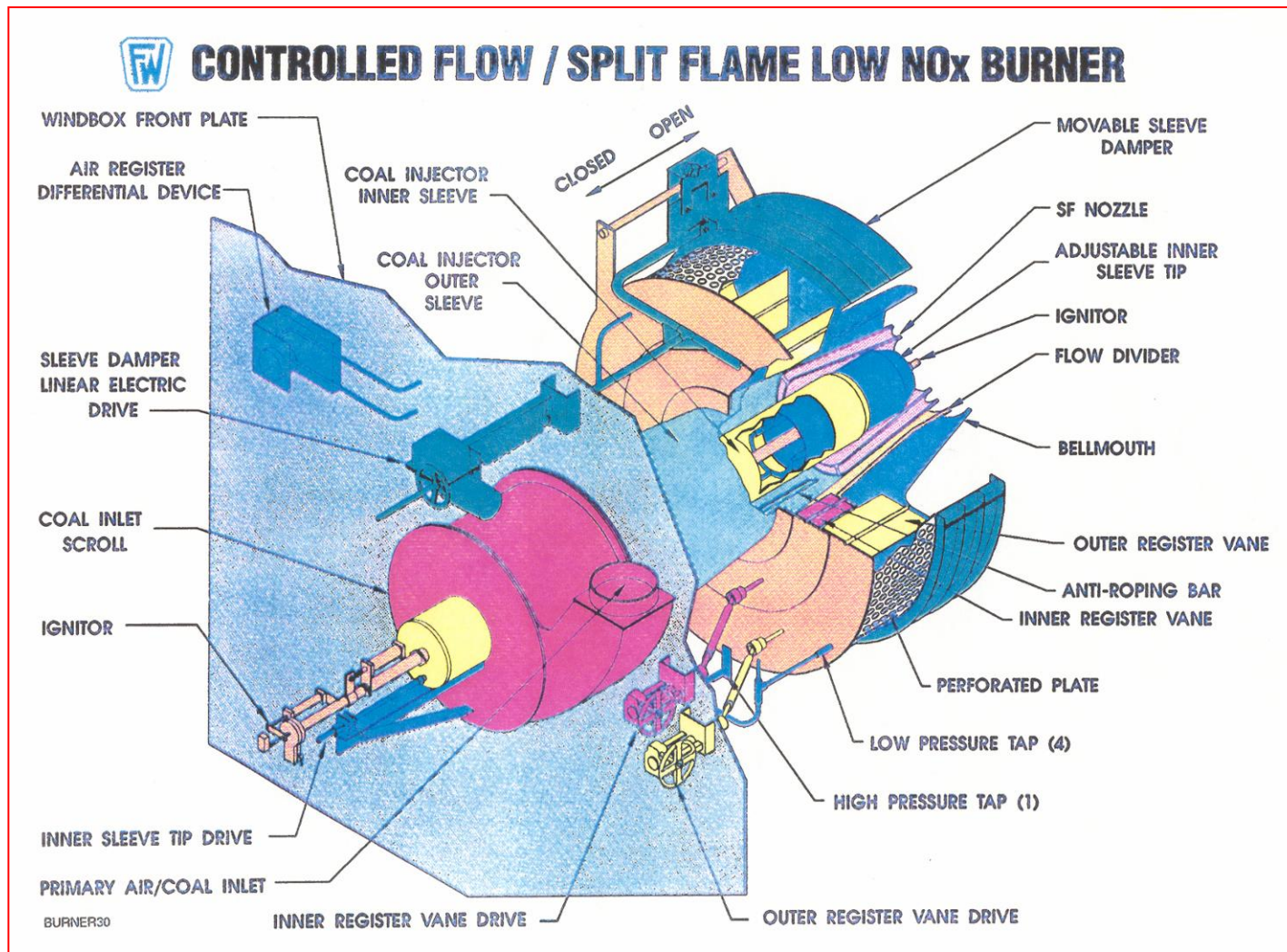

Hořáky na nízký obsah NO_x

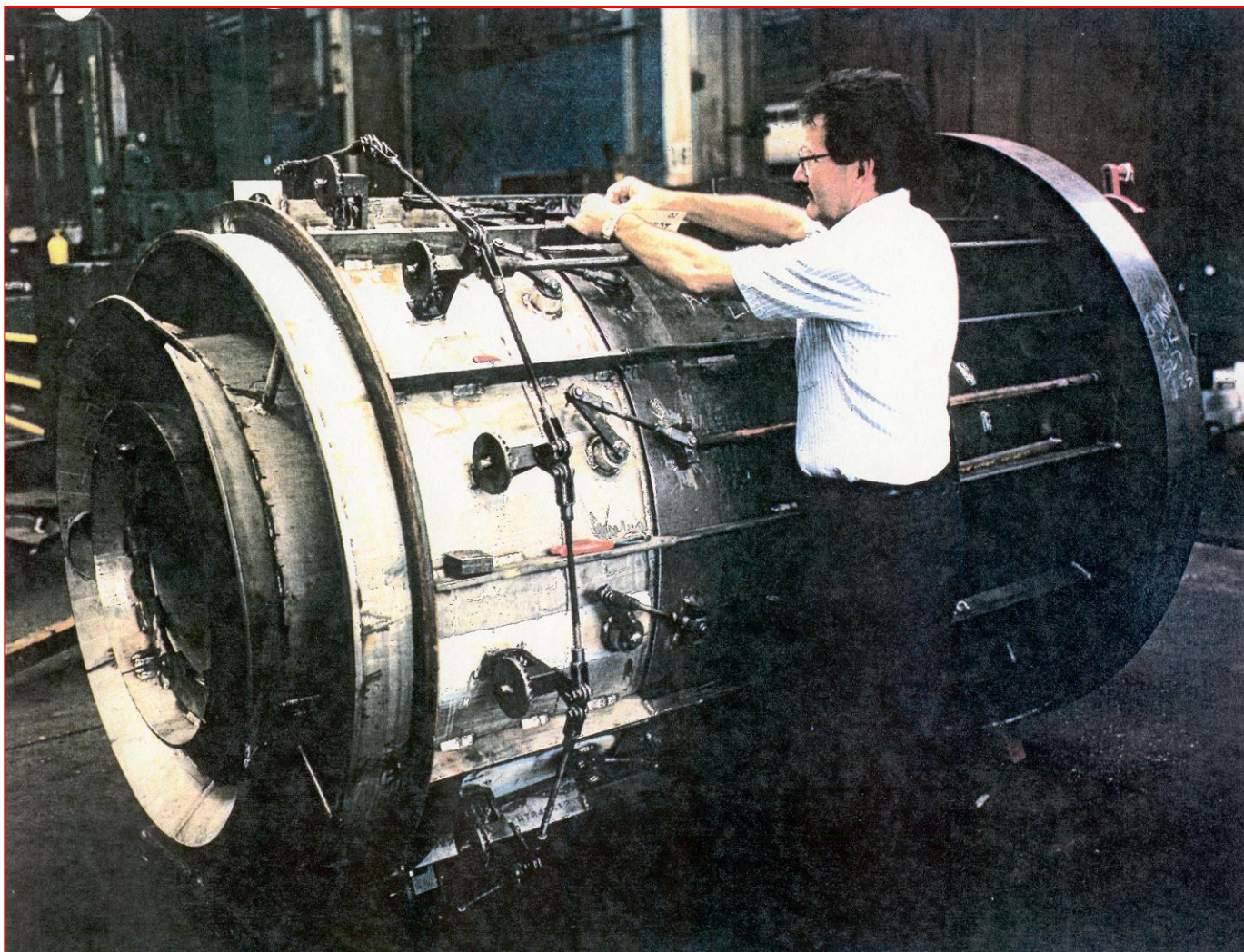

Hořáky na nízký obsah NO_x

Hořáky na nízký obsah NO_x

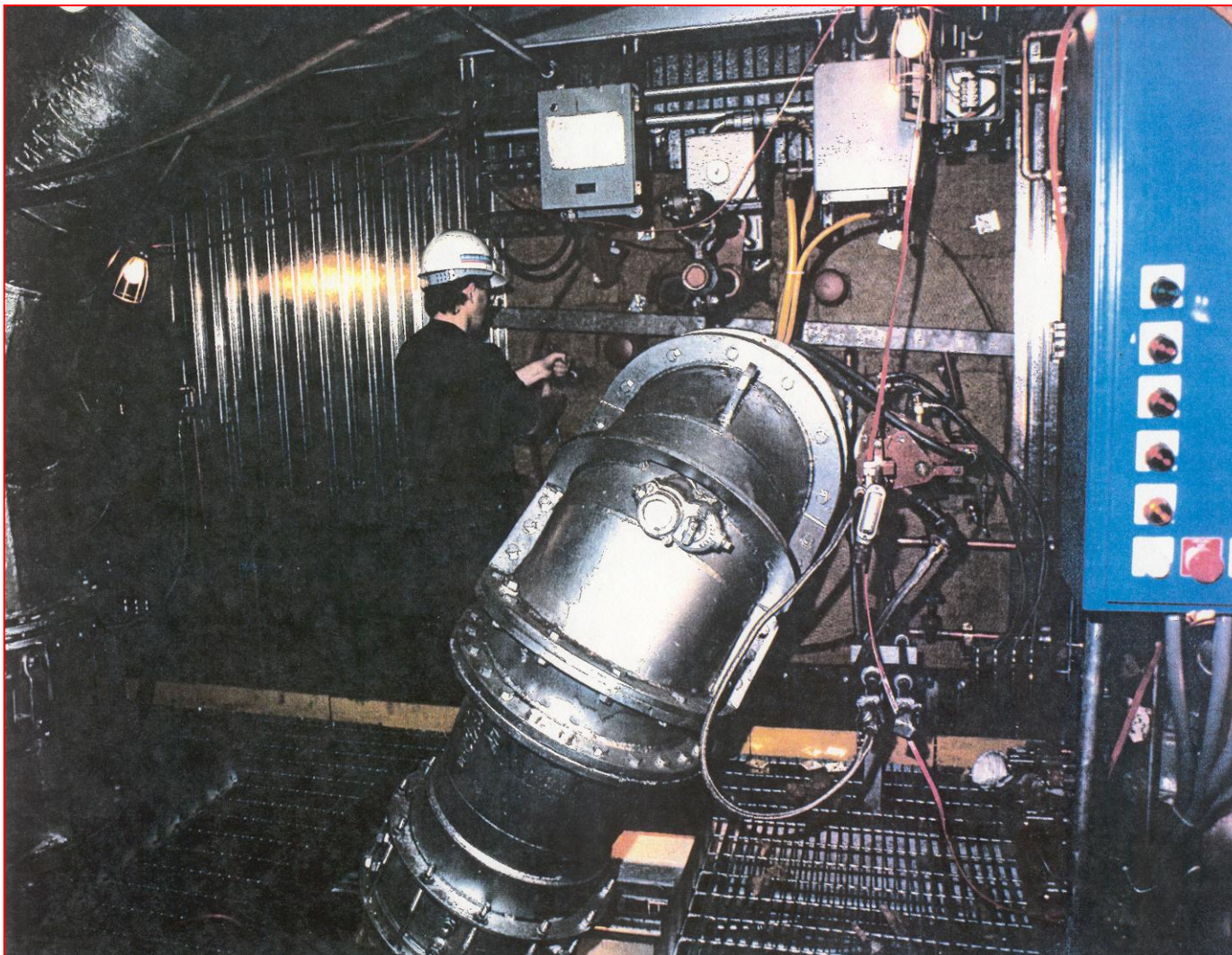

Research Centre for Toxic Compounds in the Environment

<http://recetox.muni.cz>

Hořáky na nízký obsah NO_x

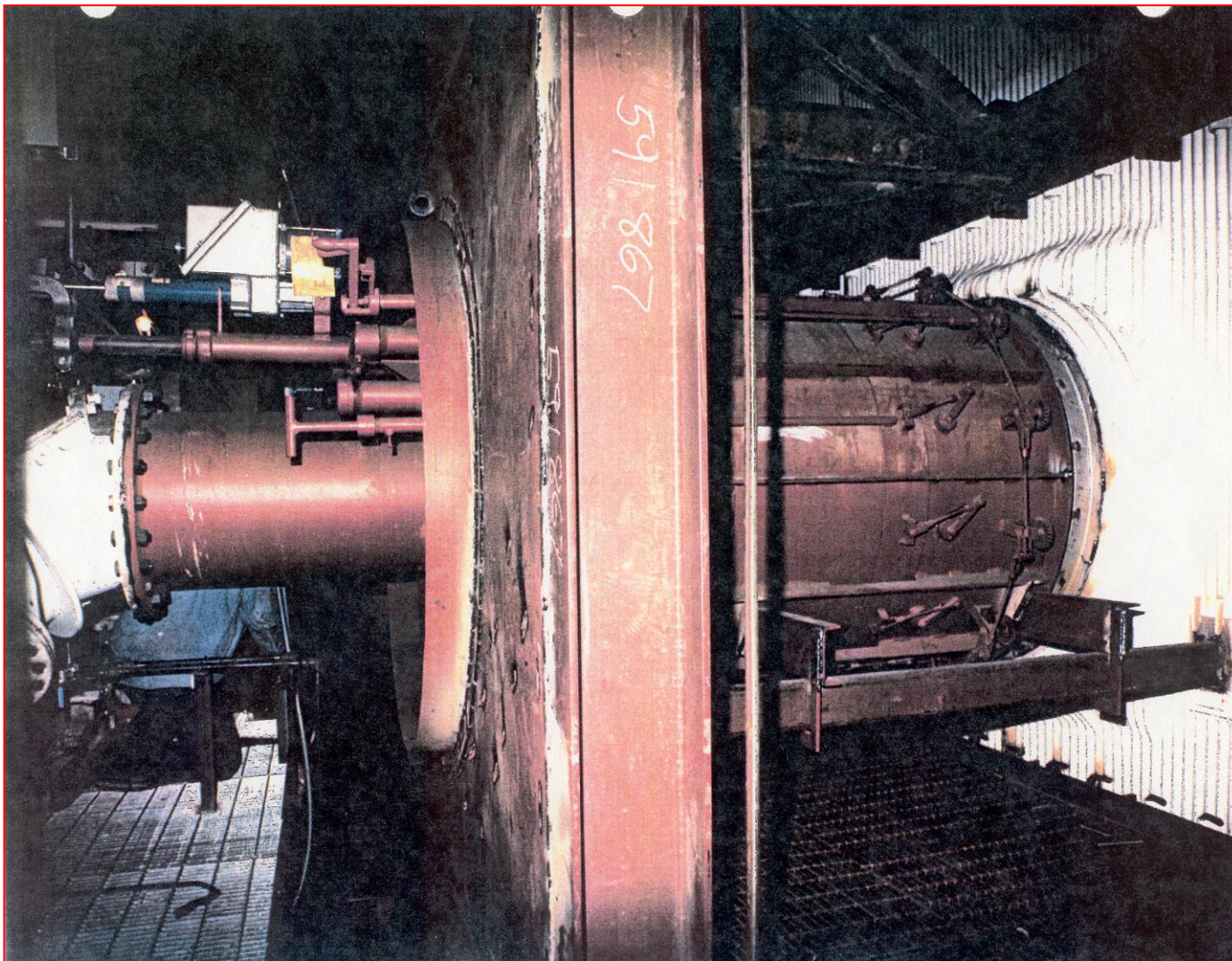

Research Centre for Toxic Compounds in the Environment

<http://recetox.muni.cz>

Hořáky na nízký obsah NO_x

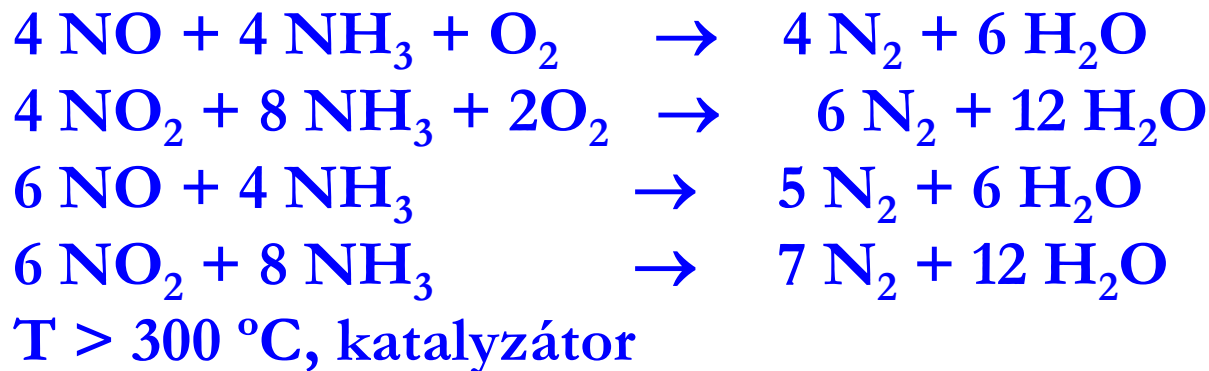
Denitrifikační metody

Nejrozšířenější – selektivní katalytická redukce

Suché metody

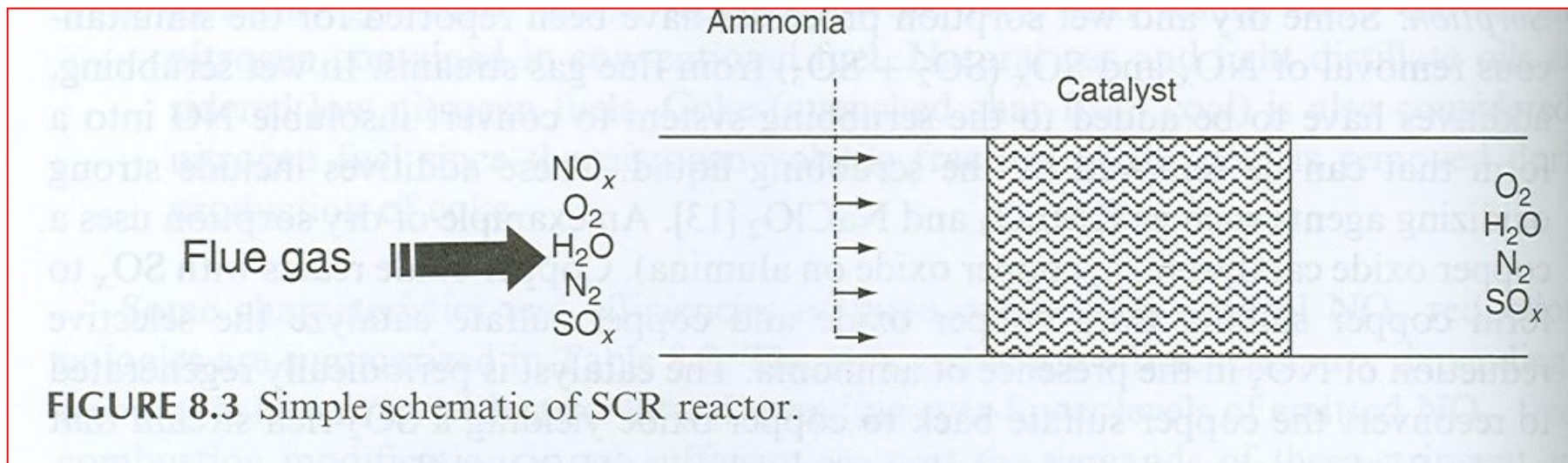
Selektivní katalytická redukce (SKR) - princip:

Reakce NO_x s NH_3 (g) – dávkování do spalin

Denitrifikační metody

Selektivní katalytická redukce

Denitrifikační metody

NH_3 – mírně nadstechiometrický

2 varianty :

- ↪ **vysokoteplotní** (300 – 450 °C) – před odprášením – A), - 7 A – B)
- ↪ **nízkoteplotní** (do 150° C) – C)

Denitrifikační metody

Katalytická redukce NO_x

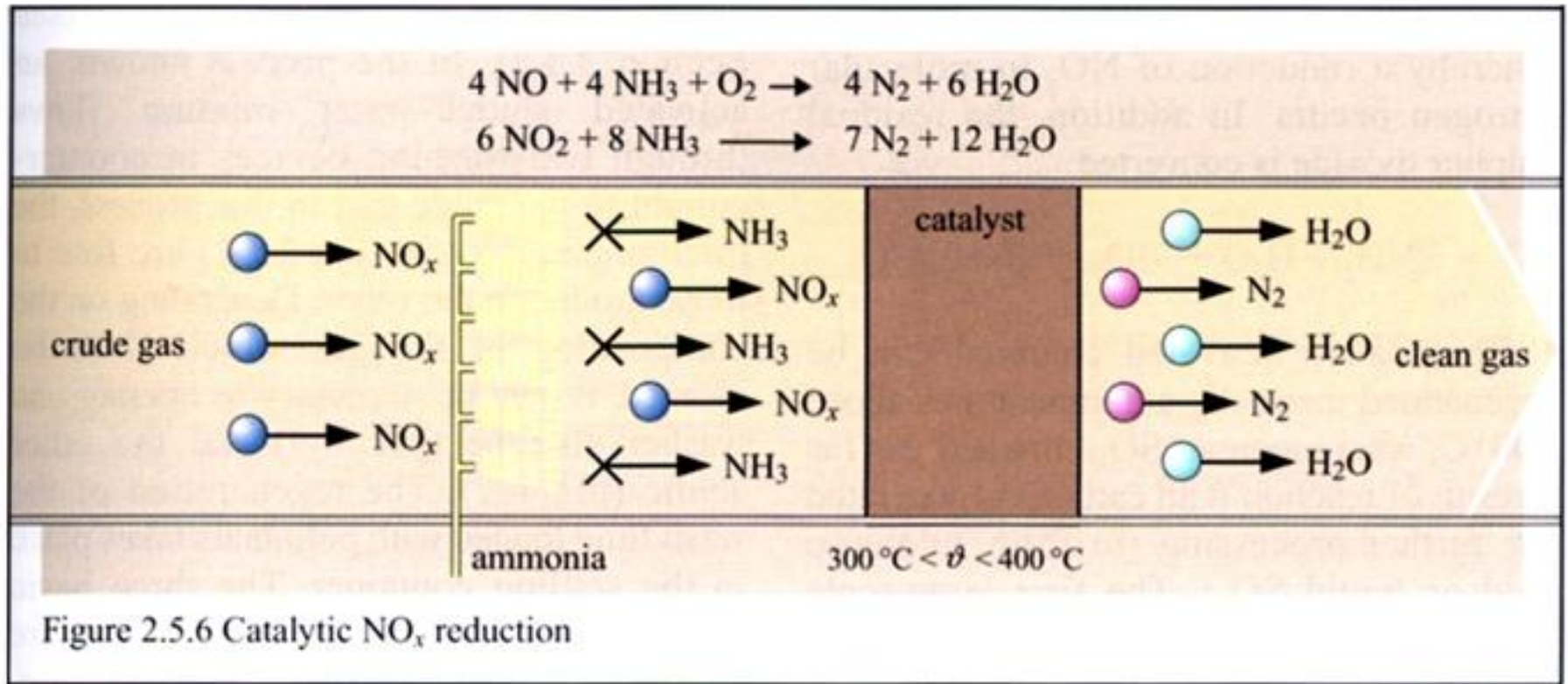
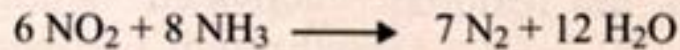
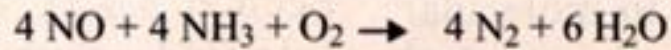
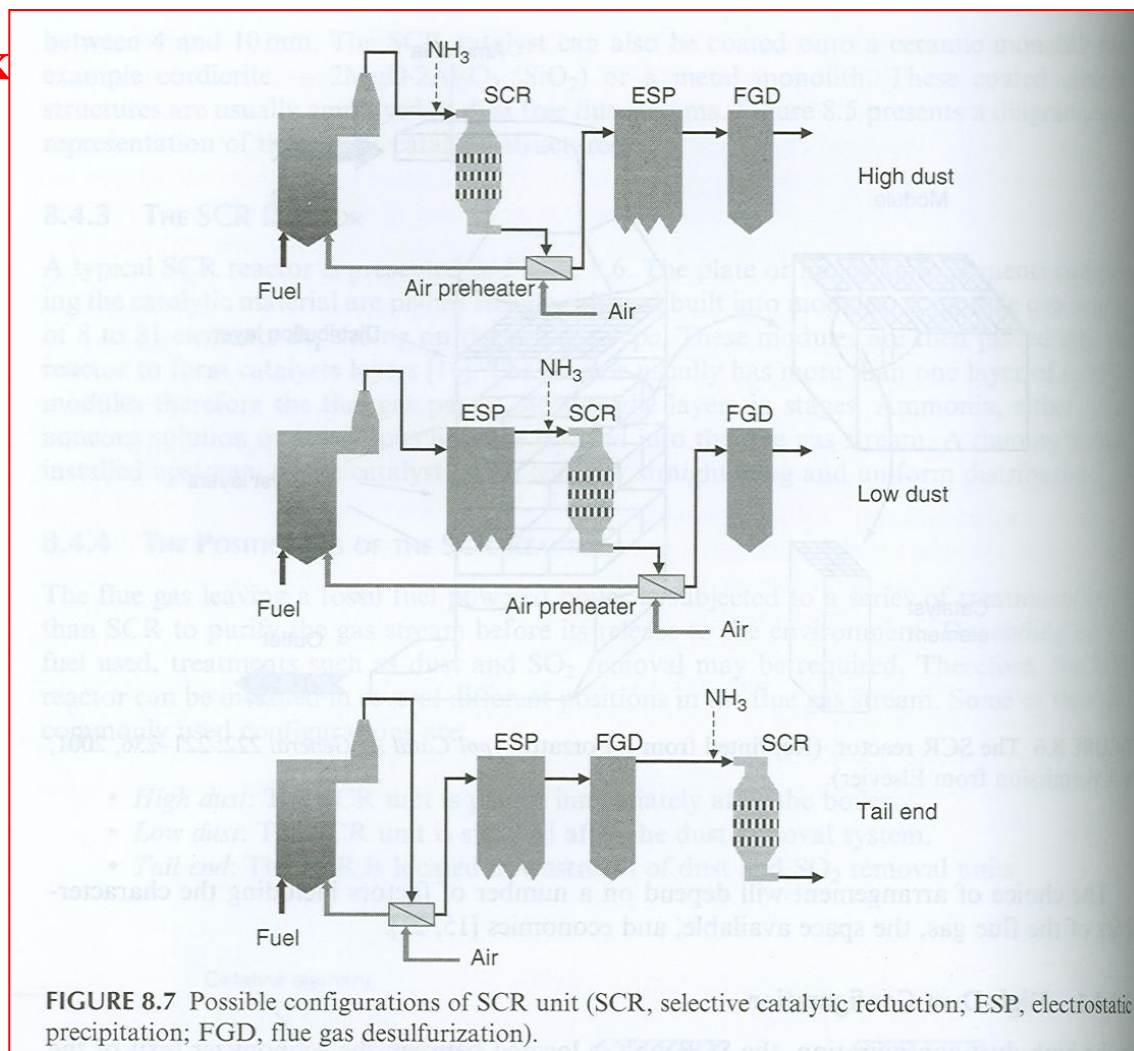

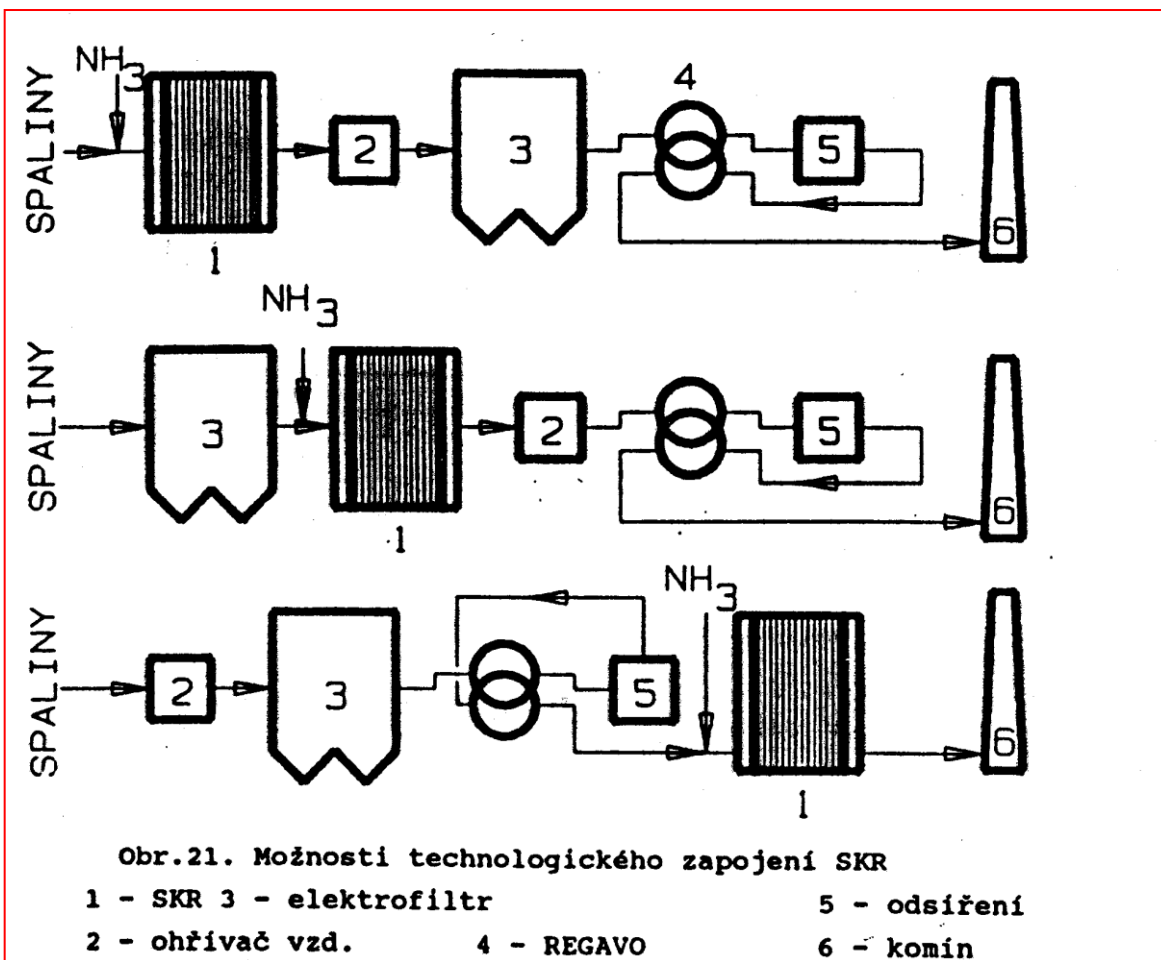
Figure 2.5.6 Catalytic NO_x reduction

Denitrifikační metody

Katalytická redukce NO_x

Denitrifikační metody

Katalyzátor:

Nosič: TiO_2 na keramické kostře (původně $\text{Al}_2\text{O}_3 - \text{SO}_2$ katalytický jed + V_2O_5)

Životnost:

Plyn – 5 – 7 let

Uhlí – 3

T optimum ~ 350° C

- nižší klesá účinnost

- vyšší – oxidace $\text{SO}_2 \rightarrow \text{SO}_3$

Koroze $\Rightarrow$ musí být trvale v provozu (300 °C)

Usazování NH_4HSO_4

Denitrifikační metody

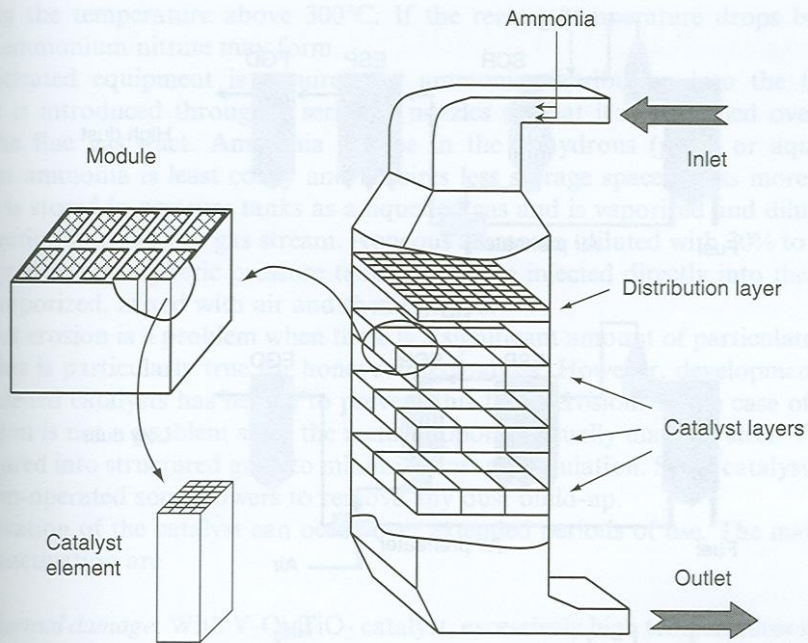

FIGURE 8.6 The SCR reactor. (Reprinted from P Forzatti. *Appl Catal A: General* 222: 22 with permission from Elsevier).

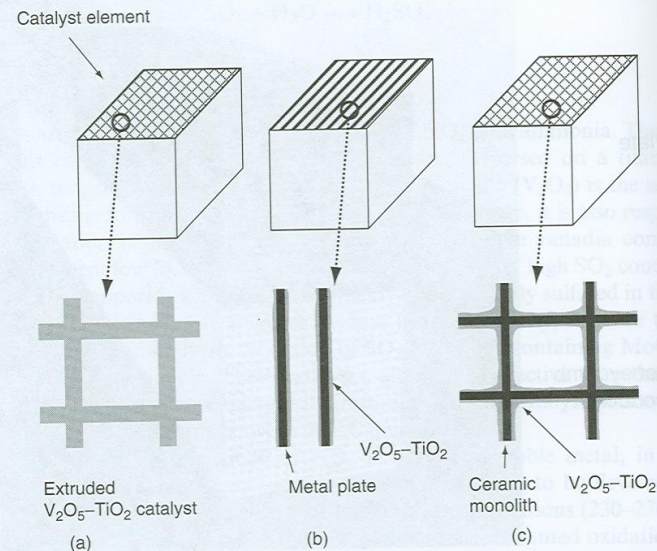

FIGURE 8.5 Various types of V_2O_5/TiO_2 catalytic structures. (a) Extruded V_2O_5/TiO_2 catalyst, (b) plate type catalyst, and (c) V_2O_5/TiO_2 coated onto a ceramic monolith.

Denitrifikační metody

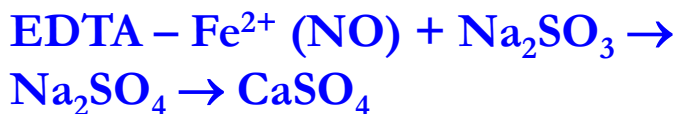
Mokrý metody

Denitrifikace SHL:

Tvorba komplexu:

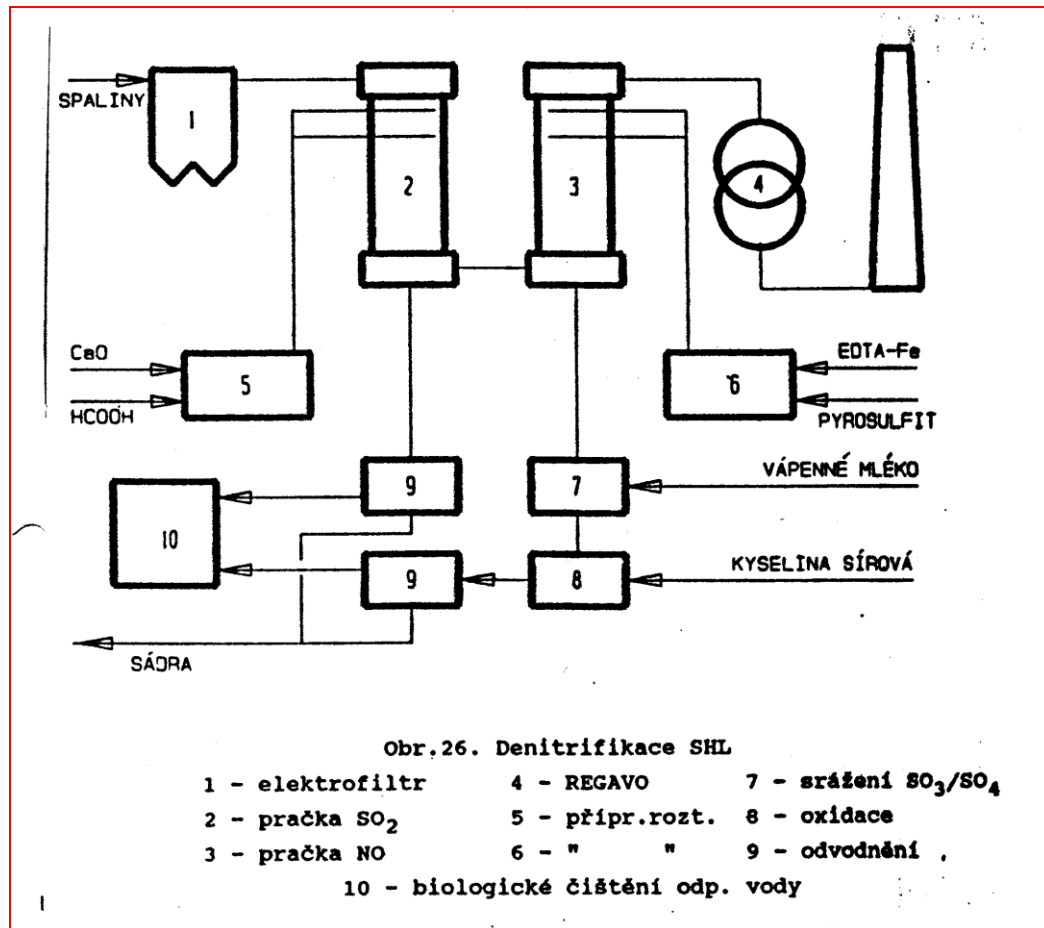
Nutná komplexace:

Různý charakter obou oxidů:

- ↪ NO - inert, nemá snahu přecházet do O
- ↪ NO₂ - reaktivní, ve vodě dobře rozpustný

NO ve spalinách převažuje ⇒
převod NO → NO₂ nebo
převod NO na komplexní soli

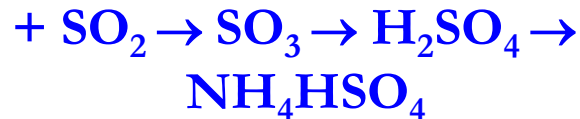
Denitrifikační metody

Redukce NO_x na aktivním koku

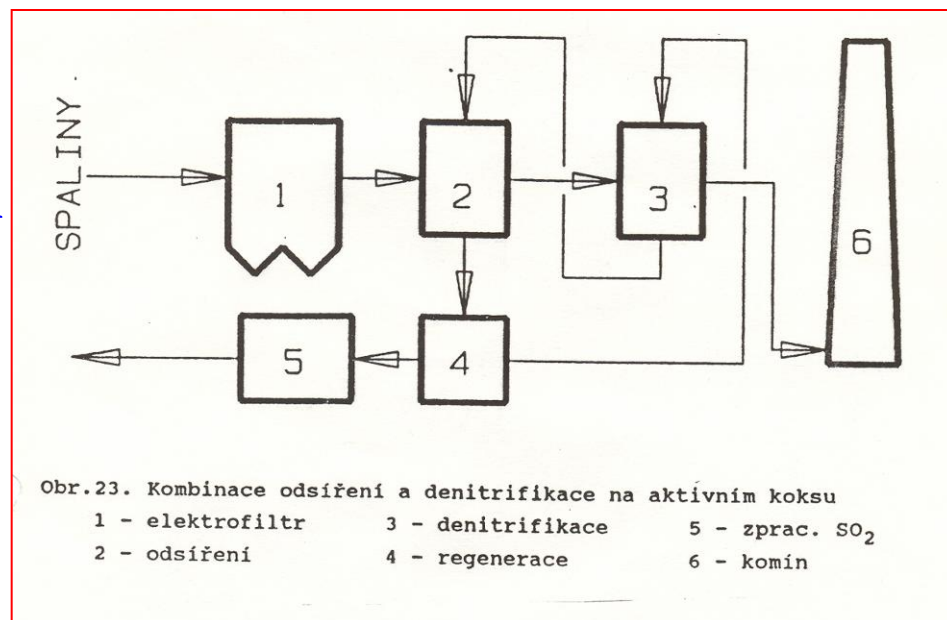
Pouze v kombinaci s odsířením

Nutnost odsíření (H₂SO₄,
NH₄HSO₄ – deaktivace
koku)

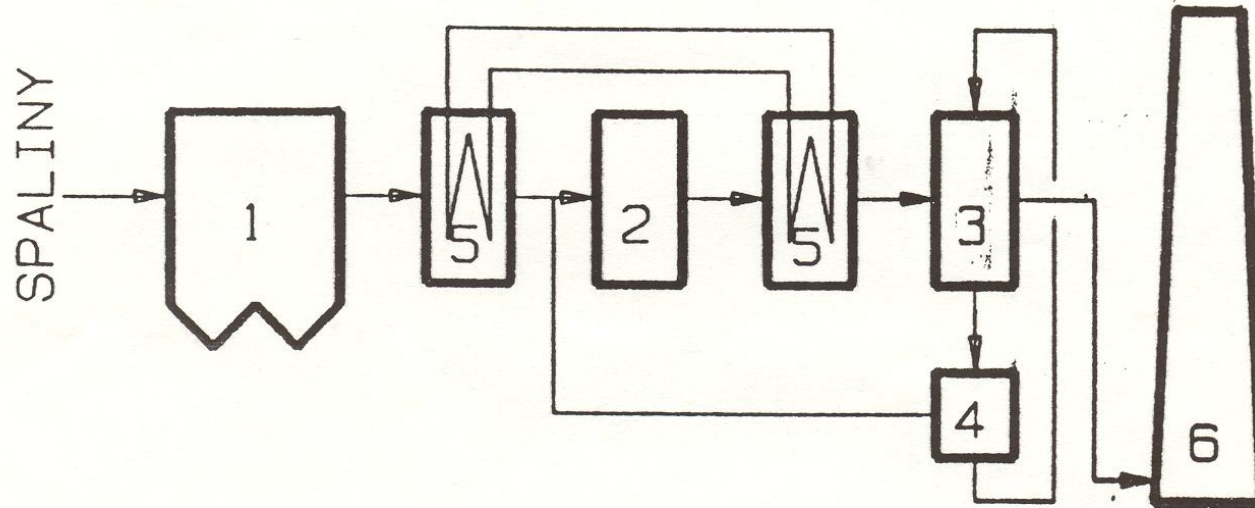
Koks z nízkotepebné karbonizace
černého uhlí – 80 °C + NH₃
reakce jako u SKR

Poté tepelná regenerace

Denitrifikační metody

Obr.24. Kombinace mokrého odsíření a denitrifikace na aktivním koksu.

1 - elektrofiltr

2 - odsíření

3 - denitrifikace

4 - regenerace

5 - ECOGAVO

6 - komín

Problematická ekonomika

Výhoda – snadná regenerace koksu

Denitrifikační metody

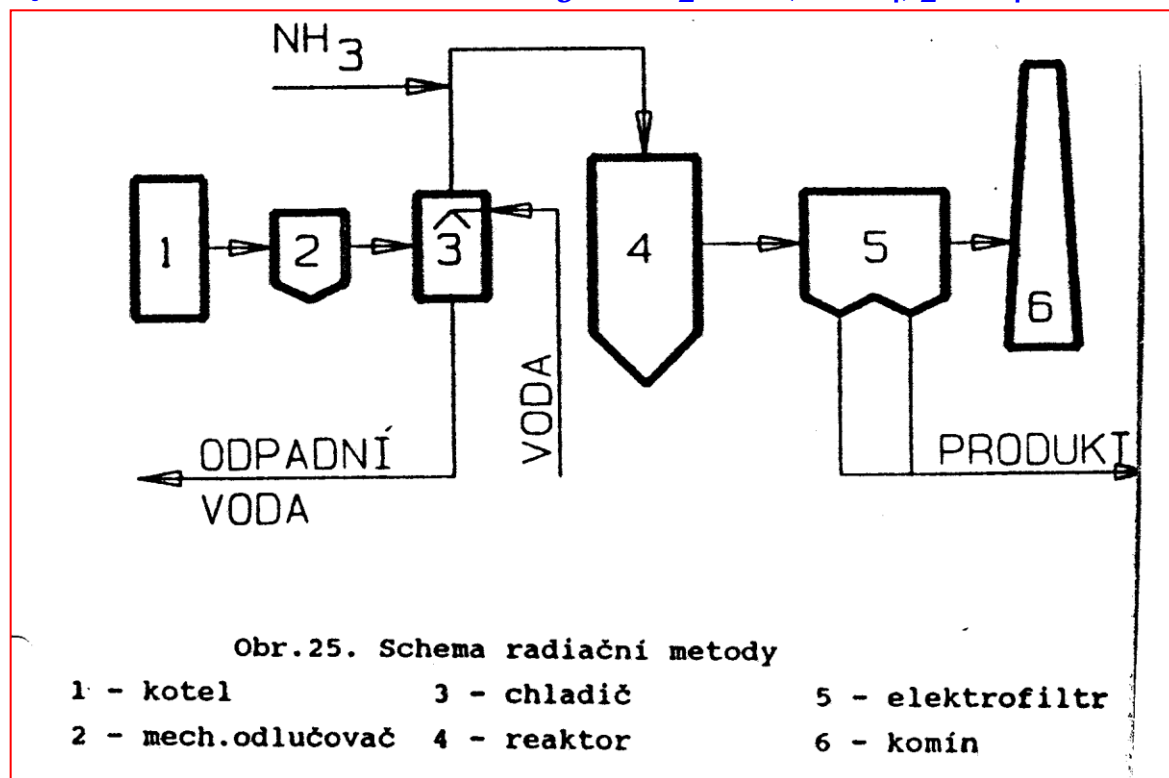
Radiační metoda

Suchý proces odstraňování $\text{SO}_2 + \text{NO}_x \Rightarrow$ místo katalyzátoru – působení urychlených neutronů

Ozářením spalin $\Rightarrow$ radikály $\Rightarrow$ rekombinace s $\text{NH}_3 + \text{O}_2 \rightarrow (\text{NH}_4)_2\text{SO}_4 + \text{NH}_4\text{NO}_3$

- ↙ 95% SO_2
- ↙ 80% NO_x

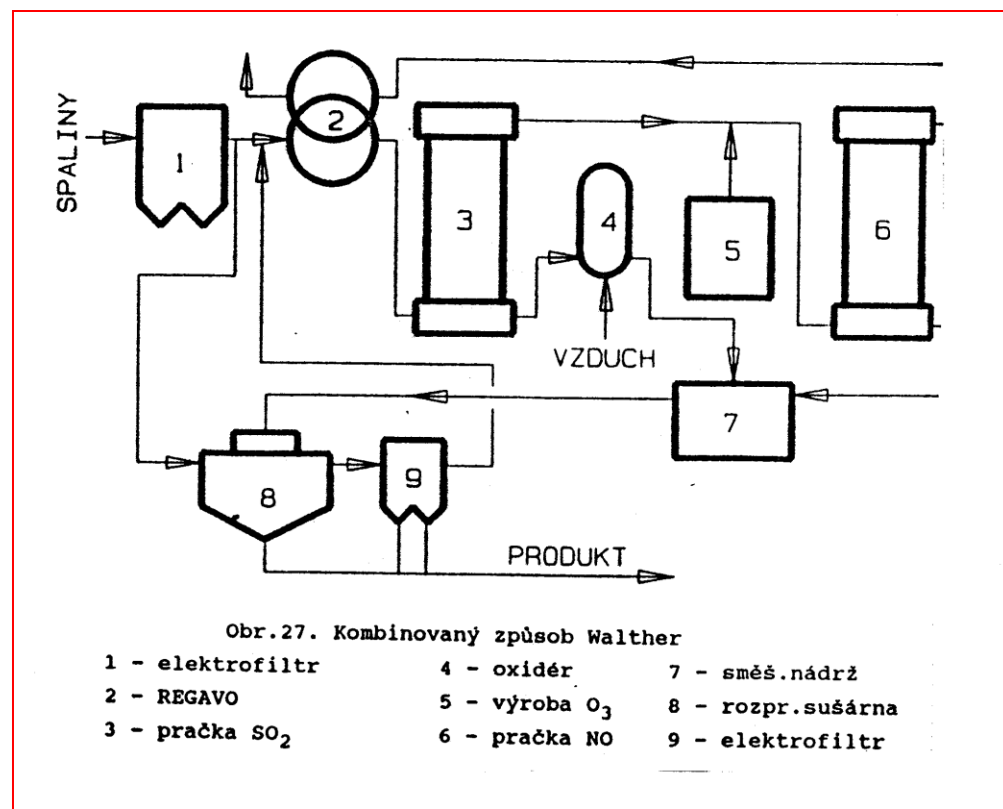
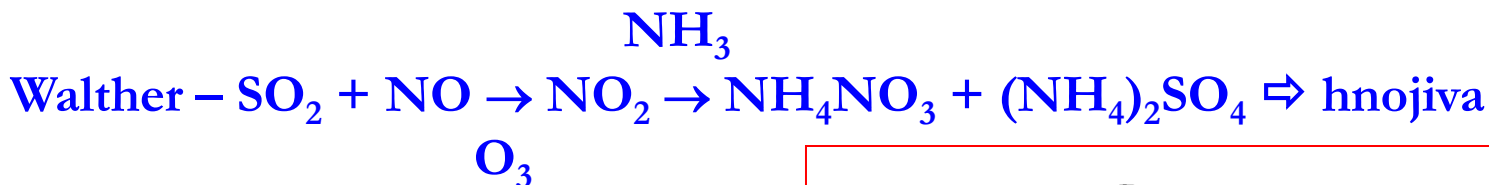
Vysoká energetická náročnost – 3% výkonu kotle (SKR - 2 - 2,3%)

Denitrifikační metody

Kombinovaný způsob Walther

Proces současné desulfurace a denitrifikace

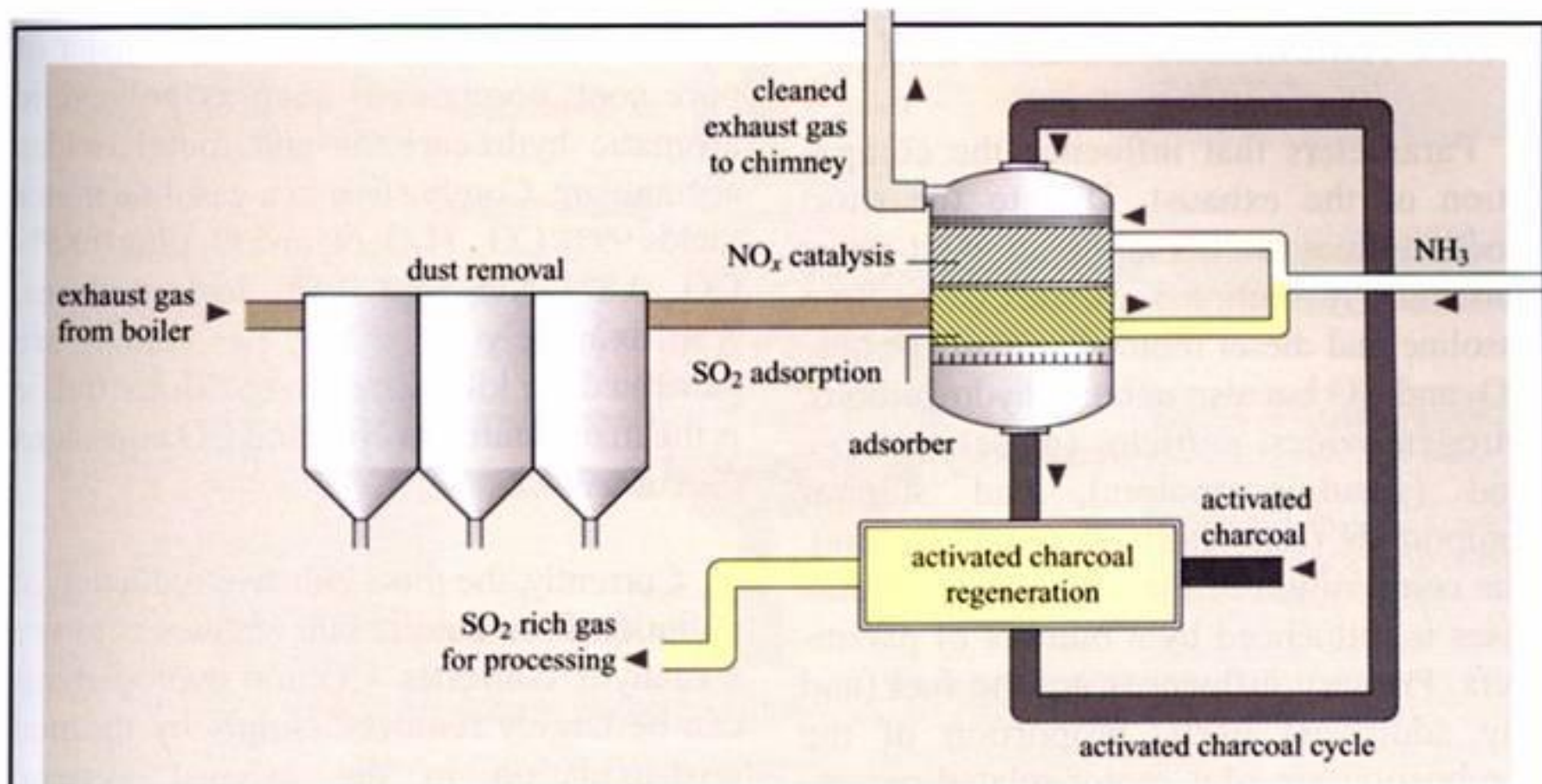
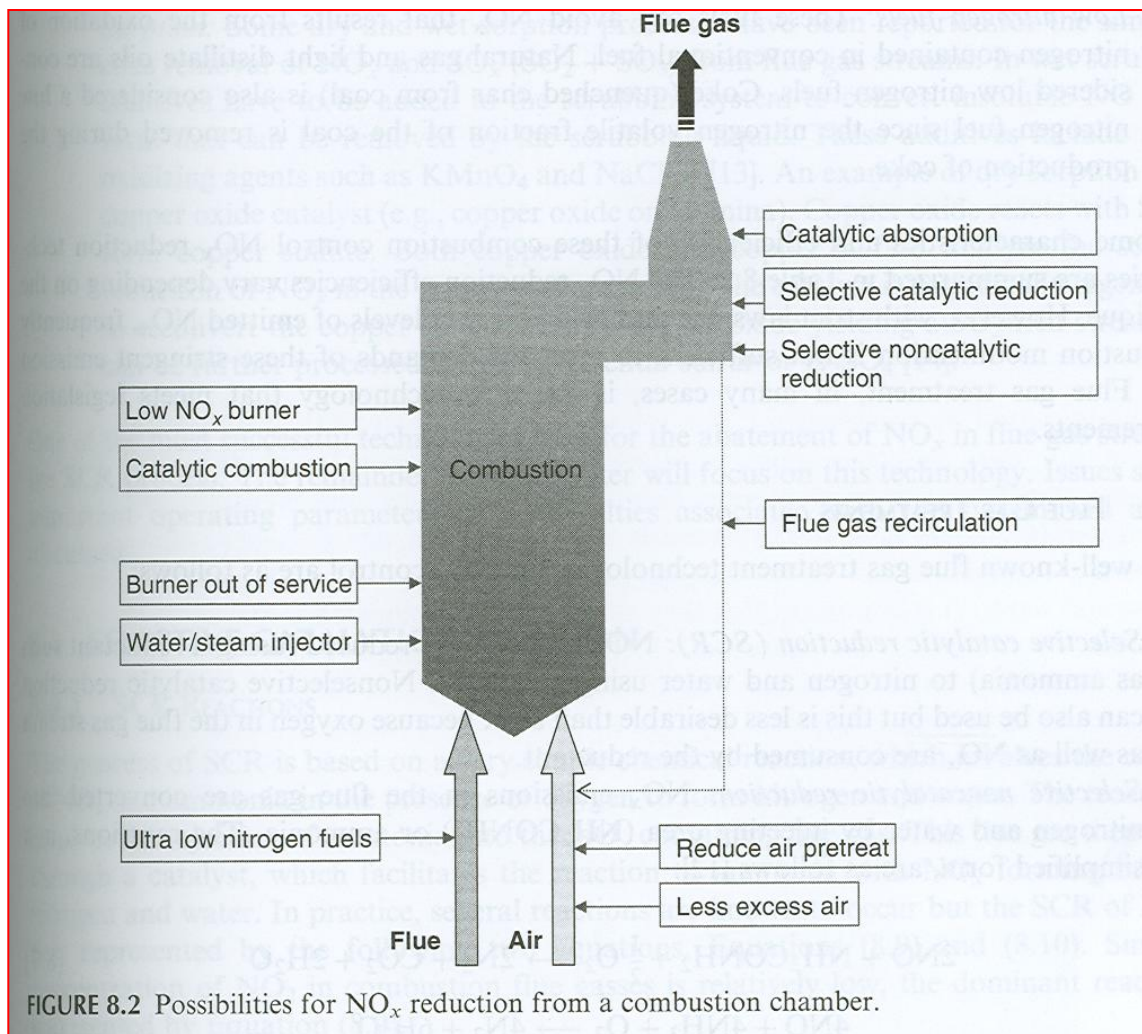

Figure 2.5.8 Simultaneous processes for desulphurisation and denitration of exhaust gas

Možnosti pro redukci NO_x ve spalovací komoře

Záchyt tuhých příměsí

Technicky většinou dobře řešitelné

Emise tuhých částic:

- ↪ opracování kamene
- ↪ zpracování zeminy
- ↪ metalurgie
- ↪ energetika

Záchyt tuhých příměsí

Nežádoucí:

- ↪ Spalovny – ekologicky
- ↪ Chemický průmysl - technologicky

Důležité vlastnosti:

- ↪ velikost – 0,01 – 1000 μm
- ↪ částice jedné velikosti – mono-disperzní systém – výjimečně
- ↪ částice – různé – polydisperzní systém

Záchyt tuhých příměsí

Princip třídění

Postupné vynášení částic ze základního souboru plynem nebo kapalinou o postupně zvyšované rychlosti

Prach

Koncentrace, měrná hmotnost, lepivost, abrasivost

Odlučovače

Tvar částic, měrný povrch, permitivita, elektrický náboj a odpor, smáčivost, explozivnost...

Záchyt tuhých příměsí

Zařízení:

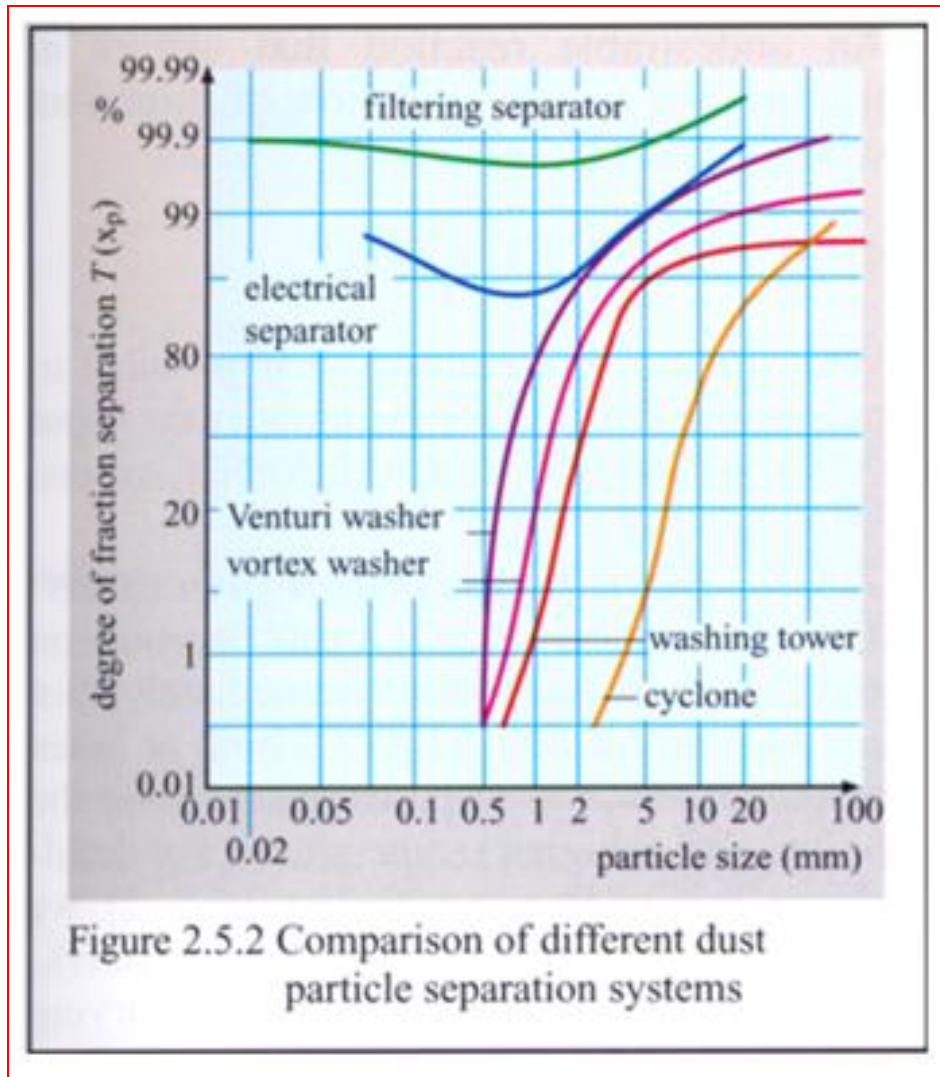
- ↪ Odlučovače mechanické – suché, mokré
- ↪ Odlučovače elektrické – suché, mokré
- ↪ Filtry

Účinnost odlučovačů:

Celková odlučivost – váhová % odloučeného prachu + celkové množství prachu

Frakční odlučivost – odloučení určité frakce o určité velikosti

Mez odlučivosti – rozměr částice, P₅₀, kdy je frakční odlučivost rovná 50%

Záchyt tuhých příměsí

1) Mechanické

Usazovací komory – gravitace – nepoužívají se < 70%

Virové odlučovače – využití odstředivé síly – cyklony - 80% -
universální – neschopnost odloučit velmi jemné frakce (< 2 –
10 μm)

Multicyklony:

- ↪ Žaluziové
- ↪ Mokrý - hladinový 80 - 99%
- ↪ Virnikové

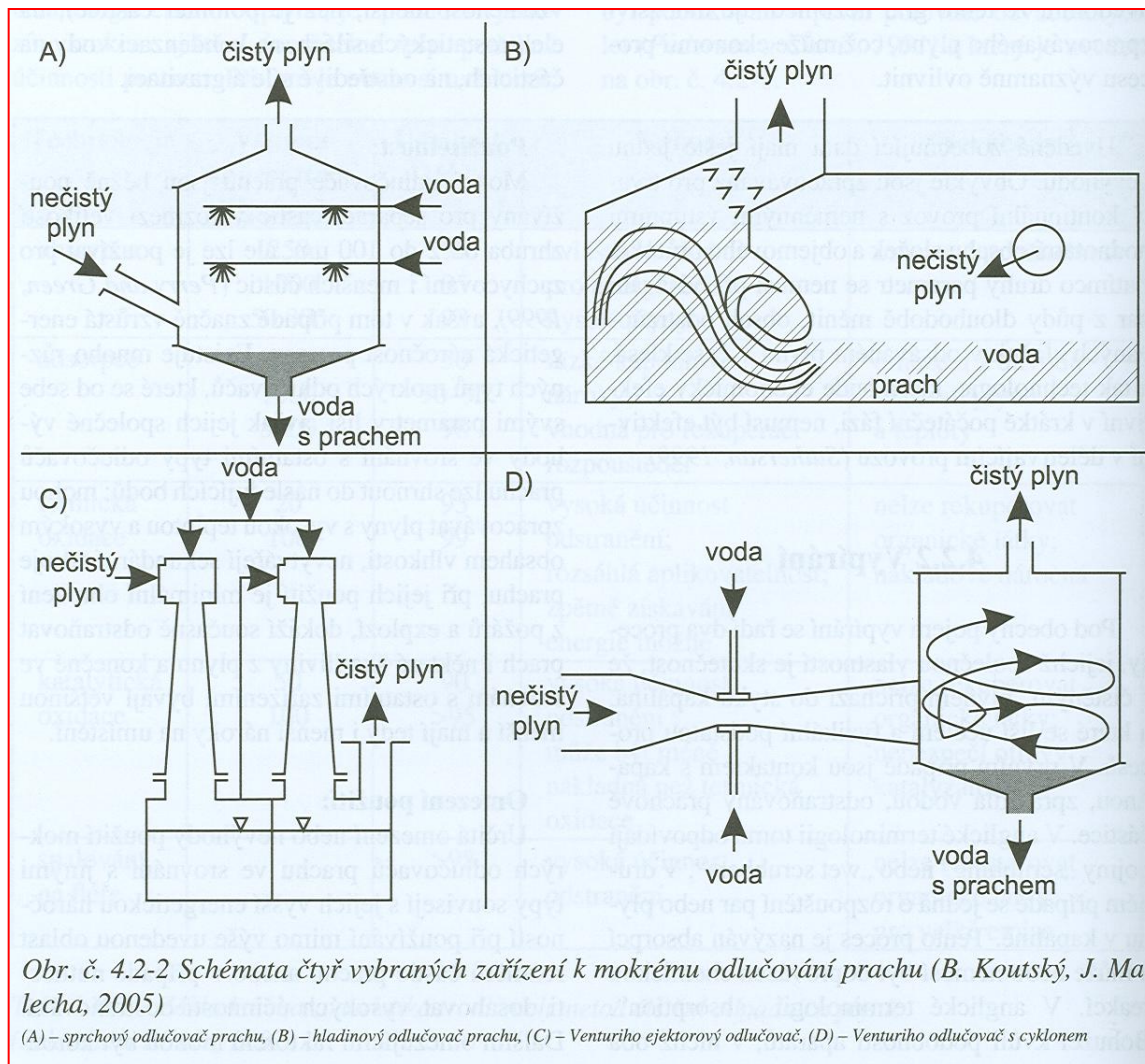
Venturiho pračka – 99,9%

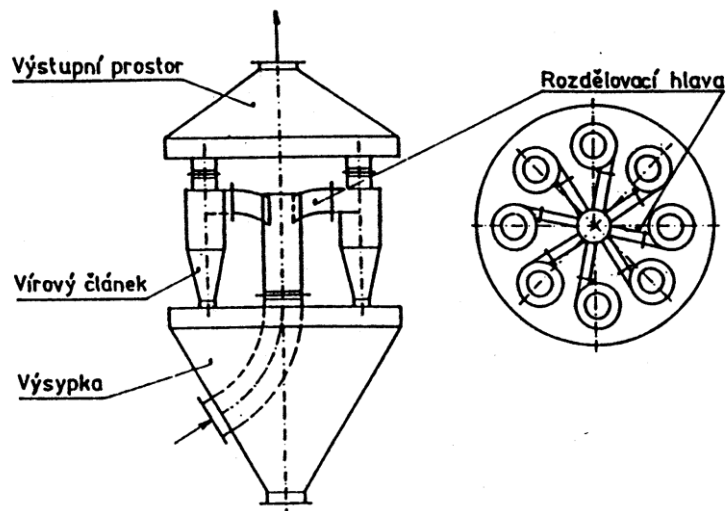
Záchyt tuhých příměsí

- 2) **Elektrické** – využití přitažlivých sil mezi elektricky nabitými částicemi prachu a opačně nabitou sběrací elektrodou – 99,9%
- 3) **Filtry** – 99,9%

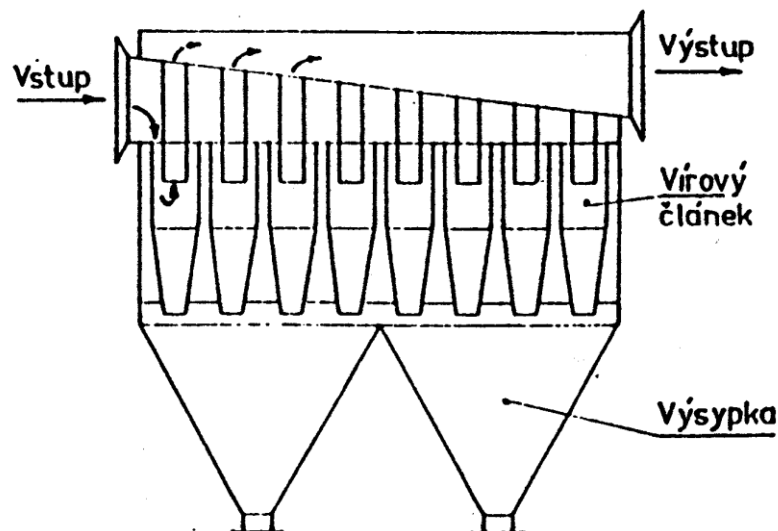
Vybraná zařízení k mokrému odloučení prachu

Záchyt tuhých příměsí

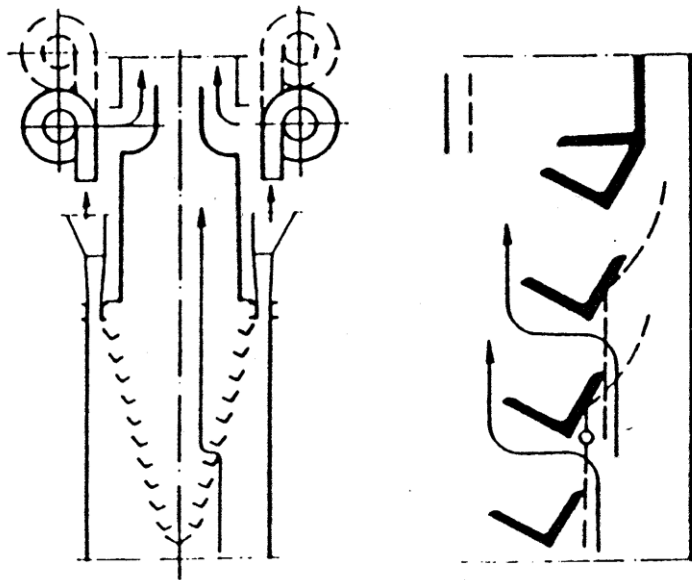

Obr.47. Skupinový odlučovač složený z tečných článků

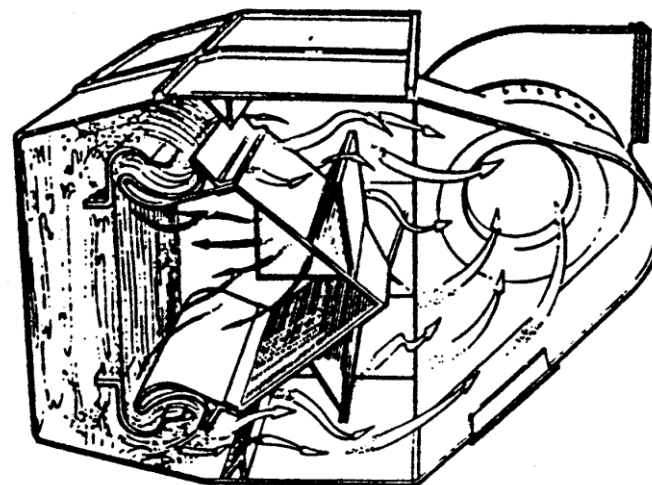

Obr.48. Skupinový odlučovač složený z osových článků

Záchyt tuhých příměsí

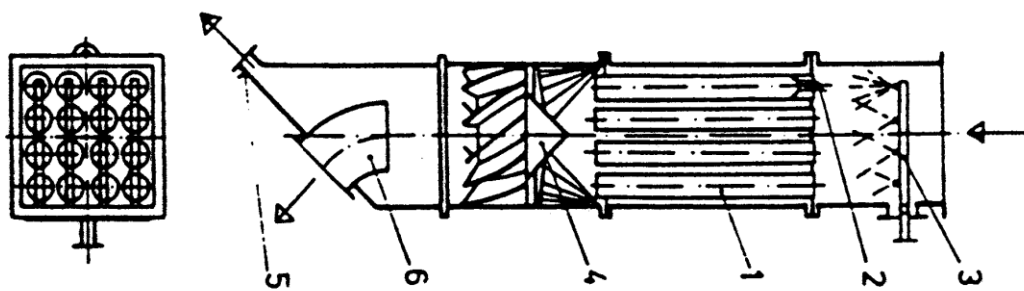

Obr.49. žaluziový odlučovač

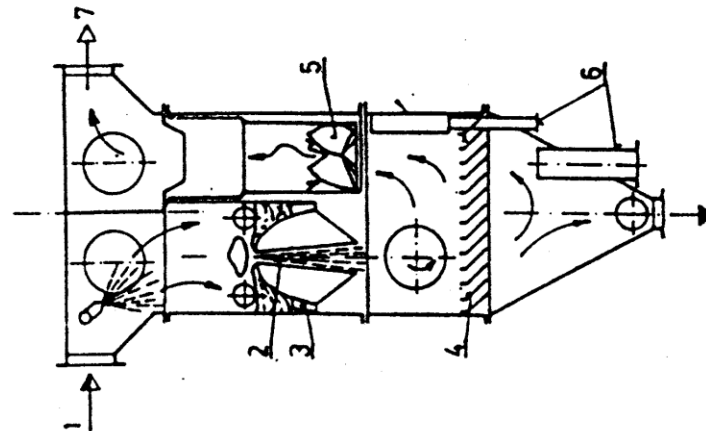

Obr.50. Princip funkce hladinového odlučovače

Záchyt tuhých příměsí

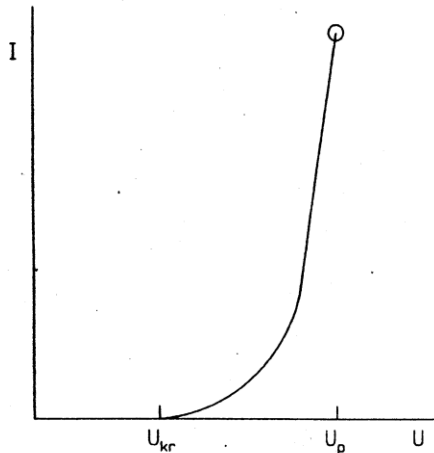

Obr.51. Mokrý vírníkový odlučovač

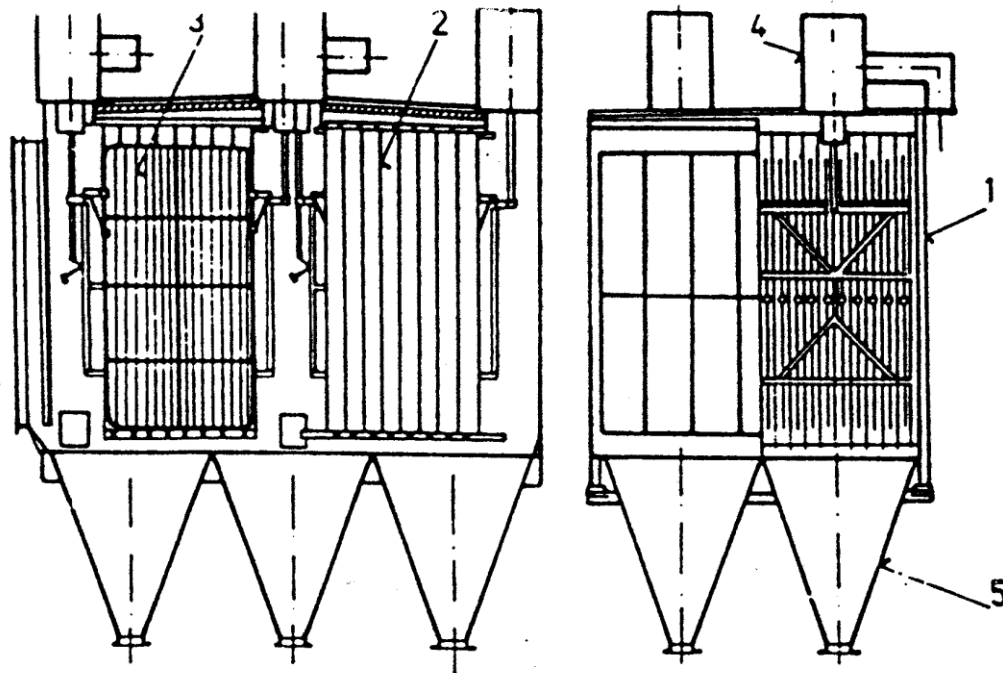

Obr.52. Odlučovač s Venturiho trubicí obdélníkového průřezu

Záchyt tuhých příměsí

Obr.53. Typická voltampérová charakteristika korony

Obr.54. Řez horizontálním komorovým elektroodlučovačem

1 - skříň	4 - budky zavěšení ioniz. elektrod
2 - sběrací elektrody	5 - výsypka
3 - ionizační elektrody	

Záchyt tuhých příměsí

(3) Filtry

↪ **Keramické** – dočišťování plynů s nízkým obsahem tuhých příměsí

↪ **Látkové**

- **hadicové** - hadice z filtrační látky, různé délky a průměru
- **kapsové** – kapsy s drátěnou vložkou

Záchyt tuhých příměsí

Regenerace zaprášené látky (pro oba typy)

- ↪ filtry se zpětným profukováním čistým plynem, a to za chodu nebo při odstavené komoře
- ↪ filtry s mechanickým oklepáváním příp. se zpětným profukováním za chodu nebo při odstaveném filtru
- ↪ filtry s regenerací vibracemi mechanickým zdrojem nebo ultrazvukem
- ↪ filtry s regenerací stlačeným vzduchem za chodu nebo v klidu

Plošné zatížení filtru – objem plynu za minutu prošlý 1 m² plochy filtru

S rostoucím zatížením roste tlaková ztráta

Možné plošné zatížení filtru závisí také na způsobu regenerace

~ 0,4 – 2 m³.m⁻².min⁻¹

Provozní parametry zařízení pro vypírání prachu z plynu

	Odlučovač s pevným ložem	Odlučovač s Venturiho ejektorem	Pračka s hladinovou sprchou	Venturiho pračka
rozměry částic prachu, μm^*	0,7–1,5	0,8–0,9	0,1–0,5	0,05–0,2
relativní rychlost, $\text{m}\cdot\text{s}^{-1}$	1	10–25	8–20	40–150
tlaková ztráta, kPa	0,2–2,5		1,5–2,8	3–20
potřeba vody, $\text{dm}^3\cdot\text{m}^{-3}$	0,05–5	5–20		0,5–5
potřeba energie kWh/1000 m^3	0,2–1,5	1,2–3	1–2	1,5–6

Tab. č. 4.2-2 Příklad provozních parametrů zařízení pro vypírání prachu z plynu (Wolf a kol., 2002)

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

**Inovace tohoto předmětu je spolufinancována
Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem
České republiky**